

**Παροχή υπηρεσιών Συμβούλου για την Αξιολόγηση
δράσεων Ειδικής Αγωγής του Επιχειρησιακού
Προγράμματος Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ) και
των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων
(ΠΕΠ)**

Παραδοτέο Δ: Τελική Έκθεση

Οκτώβριος, 2023

Έκδοση 3.0

**Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ

Η Παρούσα Έκθεση (Τελική Έκθεση) αποτελεί το **4ο Παραδοτέο** της σύμβασης με τίτλο «Παροχή υπηρεσιών Συμβούλου για την Αξιολόγηση δράσεων Ειδικής Αγωγής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ) και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ)» όπως αυτή ισχύει σήμερα.

Α.Εισαγωγή – εξέλιξη της αξιολόγησης:

Το 1^ο Παραδοτέο της Σύμβασης περιλάμβανε την Μεθοδολογία Υλοποίησης του συνόλου της αξιολόγησης και το 2^ο Παραδοτέο τα ευρήματα της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας από τα διαθέσιμα δευτερογενή δεδομένα καθώς και τα Ερωτηματολόγια της έρευνας πεδίου (Ερωτηματολόγια και ερωτήσεις των focus groups). Σημειώνεται, ότι στο 2^ο Παραδοτέο έγινε επικαιροποίηση της μεθοδολογίας ως προς το δείγμα της έρευνας πεδίου καθώς ήταν διαθέσιμα νέα δεδομένα από την Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ του ΥΠΑΙΘ¹.

Στο 3^ο Παραδοτέο η ανάδοχος εταιρεία προχώρησε σε επικοινωνία τόσο με την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» όσο και με το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής για να καταστεί εφικτή η διεξαγωγή της έρευνας πεδίου.

Από τεχνικής άποψης ο ανάδοχος δημιούργησε ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια που απεστάλησαν σε όλους τους εμπλεκόμενους της έρευνας πεδίου. Η μεθοδολογία διεξαγωγής της έρευνας πεδίου κινήθηκε σε δύο διακριτές κατηγορίες αποδεκτών: α) στους εμπλεκόμενους με το ΥΠΑΙΘ μέσω αλληλογραφίας με την Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και β) στους εμπλεκόμενους των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων μέσω της Ειδικής Υπηρεσίας Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» και την Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθησης Δράσεων ΕΚΤ (ΕΥΣΕΚΤ).

Ειδικότερα εστάλησαν οι σχετικοί σύνδεσμοι στους αποδέκτες με σχετική εγκύκλιο με οδηγίες συμπλήρωσης ανά ομάδα εμπλεκομένων. Η έρευνα διήρκησε από την 06.05.2023 έως στις 31.05.2023 συγκεντρώνοντας περισσότερα από δέκα χιλιάδες (10.000) ερωτηματολόγια όπως αποτυπώνεται στην αντίστοιχη ενότητα (τεκμηρίωση επίτευξης του δείγματος).

¹ Δεδομένα που αφορούσαν στην διαδικασία προσδιορισμού του δείγματος της έρευνας πεδίου.

Ιδιαίτερη ανταπόκριση είχαν τα ερωτηματολόγια για το προσωπικό της Ειδικής Αγωγής και τους εκπαιδευτικούς Γενικής Εκπαίδευσης αλλά και τις Υποστηρικτικές Δομές.

Επίσης, αντίστοιχη ανταπόκριση υπήρξε στα ερωτηματολόγια των focus groups που περιλαμβάνονται στο Δ' Παραδοτέο.

Β. Το αντικείμενο της μελέτης - έρευνας ήταν η αξιολόγηση των Δράσεων της Ειδικής Αγωγής και ειδικότερα:

1. Το πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020- 2021) του ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ.

2. Το πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

3. Η ανάπτυξη Υποστηρικτικών δομών για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» (σχολικά έτη 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018) και Ενίσχυση Υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης (σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021) του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΑΝΑΔΕΔΒΜ, με στόχο την αποτίμηση των αποτελεσμάτων τους ως προς τους στόχους των επιμέρους Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και με απώτερο σκοπό την αξιοποίηση των συμπερασμάτων και την ενσωμάτωσή τους στο σχεδιασμό των επόμενων κύκλων υλοποίησης του προγράμματος καθώς και της επόμενης προγραμματικής περιόδου.

Γ. Θεωρητικό Πλαίσιο εφαρμογής των Δράσεων της Ειδικής Αγωγής:

Η καταπολέμηση των διακρίσεων και των ανισοτήτων καθώς και η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών για όλους, συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με αναπηρία, αποτελούν στόχους τόσο της εθνικής όσο και της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής. Η υλοποίηση σχετικών ενεργειών συνδέεται άμεσα με τους όρους της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

Ως «Μαθητές με Αναπηρία ή/και Ειδικές Εκπαιδευτικές ανάγκες» θεωρούνται όσοι για ολόκληρη ή ορισμένη περίοδο της σχολικής τους ζωής εμφανίζουν σημαντικές δυσκολίες μάθησης εξαιτίας αισθητηριακών, νοητικών, γνωστικών, αναπτυξιακών προβλημάτων, ψυχικών και νευροψυχικών διαταραχών οι οποίες, σύμφωνα με τη διεπιστημονική αξιολόγηση, επηρεάζουν τη διαδικασία της σχολικής προσαρμογής και μάθησης.

Στους μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες συγκαταλέγονται ιδίως όσοι παρουσιάζουν νοητική αναπηρία, αισθητηριακές αναπηρίες όρασης (τυφλοί, αμβλύωπες με χαμηλή όραση), αισθητηριακές αναπηρίες ακοής (κωφοί, βαρήκοοι), κινητικές αναπηρίες, χρόνια μη ιάσιμα νοσήματα, διαταραχές ομιλίας – λόγου, ειδικές μαθησιακές δυσκολίες όπως δυσλεξία, δυσγραφία, δυσαριθμησία, δυσαναγνωσία,

δυσορθογραφία, σύνδρομο ελλειμματικής προσοχής με ή χωρίς υπερκινητικότητα, διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (φάσμα αυτισμού), ψυχικές διαταραχές και πολλαπλές αναπηρίες.

Σε διεθνές επίπεδο, οι στόχοι της καταπολέμησης των διακρίσεων, της προώθησης των δικαιωμάτων καθώς και της ισότητας των ευκαιριών των ατόμων με αναπηρία, συνδέονται άμεσα με τους όρους της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του 2006, η οποία έχει κυρωθεί από το ελληνικό κράτος με το Νόμο 4074/2012. Βάσει της σύμβασης, τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να θεσπίζουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την υλοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται σε αυτήν, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρίες σε εκπαίδευση, εργασία και υγεία σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα, σε ικανοποιητικές συνθήκες φροντίδας και διαβίωσης, και στην ένταξή τους στην κοινότητα.

Τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν κοινωνικά εμπόδια που πολλές φορές οφείλονται στην έλλειψη πληροφόρησης κι ενημέρωσης του κόσμου. Η κοινωνική ευαισθητοποίηση και επαγρύπνηση τέθηκε εξ' αρχής στο ίδιο το προοίμιο της Σύμβασης ως καταλυτικός παράγων για την αποφυγή της περιθωριοποίησης και της ομαλής τους ένταξης στο κοινωνικό σύνολο. Η αφύπνιση της κοινωνίας ή ενημέρωση, όπως τιτλοφορείται στη Σύμβαση, αποτελεί μία από τις προϋποθέσεις για την αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης. Με τον πρωτότυπο αυτό τίτλο, η διάταξη της Σύμβασης υποχρεώνει τα κράτη μέρη να υιοθετήσουν άμεσα μια σειρά μέτρων, αποτελεσματικών και κατάλληλων, με σκοπό να αφυπνίσουν την κοινωνία, αρχίζοντας από το επίπεδο της οικογένειας, για τον σεβασμό των δικαιωμάτων των ΑμεΑ και της αξιοπρέπειάς τους.

Η ευαισθητοποίηση του κοινού θα επιτευχθεί όπως τονίζει η Σύμβαση με την κατάρριψη των στερεοτύπων, προκαταλήψεων και επιβλαβών πρακτικών που αφορούν τα ΑμεΑ, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που σχετίζονται με το φύλο και την ηλικία. Ανάμεσα στα μέτρα τα οποία αναγνωρίζονται ως ευεργετικά προς αυτή την κατεύθυνση αξίζει να μνημονευτούν ο σεβασμός των ΑμεΑ, αρχίζοντας από το εκπαιδευτικό σύστημα, από τις μικρές τάξεις του σχολείου, η ενθάρρυνση των ΜΜΕ για να βοηθήσουν προς την κατεύθυνση αυτή, η υιοθέτηση ειδικών προγραμμάτων για αφύπνιση της κοινωνίας, κ.ά. Πάνω από όλα όμως απαιτείται συστηματική αφύπνιση για την προσβασιμότητα στο φυσικό περιβάλλον μεταφορές, πληροφορίες και επικοινωνία και υπηρεσίες. Η αφύπνιση θα πρέπει να αφορά τόσο τον δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα και θα πραγματοποιείται σε συνεργασία με ΑμεΑ, ΜΚΟ και ειδικούς, ενώ τα ΜΜΕ έχουν στο θέμα αυτό πρωταρχικό ρόλο.

Η συμπεριληπτική Εκπαίδευση αποτελεί μέρος, τόσο της πολιτικής “Εγγύηση για τα Παιδιά”, όσο και μέρος των προαναφερόμενων Κοινών Ευρωπαϊκών Κατευθυντήριων Γραμμών για την αποϊδρυματοποίηση. Όσον αφορά, τις τελευταίες, αποτελεί βασικό μέτρο πρόληψης για αποφυγή της ιδρυματοποίησης, την εξάλειψη της ανατροφοδότησης της ιδρυματικής φροντίδας και την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης. Γίνεται δε αναφορά στην υλοποίηση δράσεων για την πρόσβαση των παιδιών στη συμβατική (mainstream) εκπαίδευση,

όπως η προσωπική βοήθεια ή οι δάσκαλοι για παιδιά με δυσκολίες, η προσαρμογή του σχολικού περιβάλλοντος, η παροχή ειδικού εξοπλισμού, καθώς και η διαμόρφωση ειδικών προσαρμοσμένων προγραμμάτων διδασκαλίας.

Η συμπερίληψη είναι μια διαδικασία συστημικής μεταρρύθμισης, που περιλαμβάνει αλλαγές και τροποποιήσεις στο περιεχόμενο, μεθόδους διδασκαλίας, προσεγγίσεις, δομές και στρατηγικές στην εκπαίδευση για να ξεπεραστούν τα εμπόδια, με στόχο να παρέχει σε όλους τους μαθητές μια δίκαιη και συμμετοχική μαθησιακή εμπειρία και περιβάλλον, που ανταποκρίνεται καλύτερα στις απαιτήσεις και τις προτιμήσεις τους. Επίσης, αξιοποιώντας ειδικές Μήτρες Συνάφειας, εξετάστηκαν τα κριτήρια Συνάφειας και Συνοχής, όπου επιβεβαιώθηκε ότι οι δράσεις Ειδικής Αγωγής είναι αποτέλεσμα Εθνικών Στρατηγικών και προτεραιοτήτων όπως η Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης, το Εθνικό Πλαίσιο Στρατηγικής για τη μείωση της σχολικής διαρροής στην Ελλάδα, το σχέδιο Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση, ενώ λαμβάνουν υπόψη, κατά τον προγραμματικό σχεδιασμό τους και τις ανάγκες της ομάδας στόχου (άτομα με αναπηρία). Οι δράσεις Ειδικής Αγωγής παρουσιάζουν συνάφεια επίσης με την αρχιτεκτονική των Περιφερειακών Στρατηγικών Κοινωνικής Ένταξης αλλά και με τις ανάγκες της ομάδας στόχου.

Η υποστήριξη των μαθητών με δυσκολίες μάθησης στην Ελλάδα υλοποιείται: (α) από τον εκπαιδευτικό της τάξης στις περιπτώσεις που δεν υπάρχουν διαθέσιμες υπηρεσίες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης και στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, (β) συνεργατικά από τον εκπαιδευτικό της τάξης και τον ειδικό παιδαγωγό στα πλαίσια λειτουργίας του τμήματος ένταξης και (γ) συνεργατικά από τον εκπαιδευτικό της τάξης και τον ειδικό παιδαγωγό στα πλαίσια υλοποίησης του θεσμού της συνεκπαίδευσης/παράλληλης στήριξης. Στην κατηγορία μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν εμπίπτουν οι μαθητές με χαμηλή σχολική επίδοση που συνδέεται αιτιωδώς με εξωγενείς παράγοντες, όπως γλωσσικές ή πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ή είναι υπήκοοι τρίτων χωρών. Επίσης, οι μαθητές με σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες, παραβατική συμπεριφορά λόγω κακοποίησης, γονεϊκής παραμέλησης και εγκατάλειψης ή λόγω ενδοοικογενειακής βίας, ανήκουν στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στο πλαίσιο αυτό η Ελληνική πολιτεία έχει προχωρήσει και στην εφαρμογή Στρατηγικής για τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.

Σύμφωνα με το νέο σύστημα ταξινόμησης της αναπηρίας, η αναπηρία προσδιορίζεται ως ένα σύνθετο και μεταβαλλόμενο φαινόμενο, που οφείλεται στην αλληλεπίδραση των προσωπικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο το άτομο ζει. Επομένως, η λειτουργικότητα του ανθρώπου επηρεάζεται από το περιβάλλον, τόσο από το φυσικό όσο και από το κοινωνικό, το οποίο μπορεί να τον διευκολύνει ή να τον εμποδίζει στις δραστηριότητές του και την συμμετοχή του στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Για το λόγο αυτό, προτείνεται η δημιουργία ενός νέου, εκπαιδευτικού μοντέλου το οποίο θα αντιλαμβάνεται την αναπηρία τόσο ως συνέπεια της μειωμένης συμμετοχής του ατόμου στην εκπαιδευτική και πολιτισμική δράση του κοινωνικού συνόλου, όσο και στην απόρριψη της προσωπικής του κουλτούρας, επειδή αυτή θεωρείται ότι διαφοροποιείται από την κυρίαρχη πλειοψηφική κουλτούρα του συνόλου.

Η ανάγκη διασφάλισης σε όλους, ανεξαιρέτως, τους πολίτες, και ιδίως στα Άτομα με Αναπηρία, ίσων ευκαιριών για την ακώλυτη και αυτόνομη συμμετοχή τους σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής της Χώρας, εκτός από ρητή συνταγματική επιταγή, αποτελεί και κοινωνικό ζητούμενο, άρρηκτα συνδεδεμένο με τον πυρήνα της προστασίας της ανθρώπινης αξίας και αξιοπρέπειας και τις αρχές της Δημοκρατίας και του Κράτους Δικαίου.

Τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν κοινωνικά εμπόδια που πολλές φορές οφείλονται στην έλλειψη πληροφόρησης κι ενημέρωσης του κόσμου. Η κοινωνική ευαισθητοποίηση και επαγρύπνηση τέθηκε εξ αρχής στο ίδιο το προοίμιο της Σύμβασης ως καταλυτικός παράγων για την αποφυγή της περιθωριοποίησης και της ομαλής τους ένταξης στο κοινωνικό σύνολο. Η αφύπνιση της κοινωνίας ή ενημέρωση, όπως τιτλοφορείται στη Σύμβαση, αποτελεί μία από τις προϋποθέσεις για την αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης. Με τον πρωτότυπο αυτό τίτλο, η διάταξη της Σύμβασης υποχρεώνει τα κράτη μέρη να υιοθετήσουν άμεσα μια σειρά μέτρων, αποτελεσματικών και κατάλληλων, με σκοπό να αφυπνίσουν την κοινωνία, αρχίζοντας από το επίπεδο της οικογένειας, για τον σεβασμό των δικαιωμάτων των ΑμεΑ και της αξιοπρέπειάς τους. Η ευαισθητοποίηση του κοινού θα επιτευχθεί όπως τονίζει η Σύμβαση με την κατάρριψη των στερεοτύπων, προκαταλήψεων και επιβλαβών πρακτικών που αφορούν τα ΑμεΑ, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που σχετίζονται με το φύλο και την ηλικία. Ανάμεσα στα μέτρα τα οποία αναγνωρίζονται ως ευεργετικά προς αυτή την κατεύθυνση αξίζει να μνημονευτούν ο σεβασμός των ΑμεΑ, αρχίζοντας από το εκπαιδευτικό σύστημα, από τις μικρές τάξεις του σχολείου, η ενθάρρυνση των ΜΜΕ για να βοηθήσουν προς την κατεύθυνση αυτή, η υιοθέτηση ειδικών προγραμμάτων για αφύπνιση της κοινωνίας, κ.ά. Πάνω από όλα όμως απαιτείται συστηματική αφύπνιση για την προσβασιμότητα στο φυσικό περιβάλλον μεταφορές, πληροφορίες και επικοινωνία και υπηρεσίες. Η αφύπνιση θα πρέπει να αφορά τόσο τον δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα και θα πραγματοποιείται σε συνεργασία με ΑμεΑ, ΜΚΟ και ειδικούς, ενώ τα ΜΜΕ έχουν στο θέμα αυτό πρωταρχικό ρόλο.

Η Στρατηγική 2020 – 2030 βασίζεται στην προκάτοχό της, την ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020 και συμβάλλει στην υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Υποστηρίζει την εφαρμογή εκ μέρους της Ε.Ε και των κρατών μελών της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία τόσο σε ενωσιακό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η νέα δεκαετής στρατηγική προσδιορίζει τις κύριες πρωτοβουλίες γύρω από τρία βασικά θέματα:

- Ενωσιακά δικαιώματα: Τα άτομα με αναπηρία έχουν το ίδιο δικαίωμα με τους άλλους πολίτες της ΕΕ να μετακινούνται σε άλλη χώρα ή να συμμετέχουν στα πολιτικά πράγματα. Με βάση την εμπειρία του πιλοτικού έργου που βρίσκεται σε εξέλιξη σε οκτώ χώρες, έως το τέλος του 2023 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα προτείνει μια ευρωπαϊκή κάρτα αναπηρίας για όλες τις χώρες της Ε.Ε, η οποία θα διευκολύνει την αμοιβαία αναγνώριση της κατάστασης αναπηρίας μεταξύ των κρατών μελών, βοηθώντας τα άτομα με αναπηρία να αξιοποιήσουν πλήρως το δικαίωμά τους για ελεύθερη κυκλοφορία. Η Επιτροπή θα συνεργαστεί επίσης στενά με τα κράτη μέλη για να διασφαλίσει τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην εκλογική διαδικασία το 2023.

- Ανεξάρτητη διαβίωση και αυτονομία: Τα άτομα με αναπηρία έχουν το δικαίωμα να ζουν ανεξάρτητα και να επιλέγουν πού και με ποιον επιθυμούν να ζήσουν. Για τη στήριξη της ανεξάρτητης διαβίωσης και της ένταξης στην κοινότητα, η Επιτροπή θα αναπτύξει καθοδήγηση και θα δρομολογήσει πρωτοβουλία για τη βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών για τα άτομα με αναπηρία.

- Καμία διάκριση και ίσες ευκαιρίες: Η στρατηγική αποσκοπεί στην προστασία των ατόμων με αναπηρία έναντι κάθε μορφής διάκρισης και βίας. Αποσκοπεί στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών όσον αφορά την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό και τον τουρισμό. Ισότιμη πρόσβαση πρέπει επίσης να εξασφαλίζεται σε όλες τις υπηρεσίες υγείας και απασχόλησης.

Ως «αποϊδρυματοποίηση» νοείται η διαδικασία ανάπτυξης ενός φάσματος υπηρεσιών στην τοπική κοινότητα, συμπεριλαμβανομένης της πρόληψης, προκειμένου να εξλειφθεί η ανάγκη ιδρυματικής φροντίδας. Ως «υπηρεσίες σε επίπεδο τοπικής κοινότητας» νοείται το φάσμα των υπηρεσιών, που δίνουν στα άτομα τη δυνατότητα να ζουν στην τοπική κοινότητα. Συμπεριλαμβάνει υπηρεσίες που αφορούν τη στέγαση, την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, την απασχόληση, τον πολιτισμό και την αναψυχή, στις οποίες θα πρέπει να έχουν πρόσβαση όλοι, ανεξάρτητα από τη φύση της μειωμένης τους ικανότητας ή του επιπέδου υποστήριξης, που χρειάζονται. Οι σχετικές κατευθυντήριες γραμμές βασίζονται στις προαναφερόμενες διεθνείς συμβάσεις. Επισημαίνουν, δε, την ανάγκη εκπόνησης Εθνικών Στρατηγικών για τη Μετάβαση από την Ιδρυματική Φροντίδα στη Φροντίδα σε Επίπεδο Κοινότητας (στρατηγικές αποϊδρυματοποίησης), οι οποίες θα πρέπει να έχουν τα εξής χαρακτηριστικά: α) Κλείσιμο των ιδρυμάτων διαμονής μακράς διάρκειας, β) Ανάπτυξη υψηλής ποιότητας εξατομικευμένων υπηρεσιών σε επίπεδο οικογένειας και τοπικής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αποσκοπούν στην πρόληψη της ιδρυματοποίησης και τη μεταφορά των πόρων από τα ιδρύματα διαμονής μακράς διάρκειας στις νέες υπηρεσίες, ώστε να εξασφαλιστεί μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα, γ) Πρόσβαση σε όλους στις συμβατικές (mainstream) υπηρεσίες -συμβατικές υπηρεσίες χωρίς αποκλεισμούς- όπως η εκπαίδευση και η κατάρτιση, η απασχόληση, η στέγαση, η υγεία και οι μεταφορές σε όλα τα παιδιά και τους ενήλικους με ανάγκες υποστήριξης.

Το ΕΚΤ κατά την περίοδο 2014 – 2020 αξιοποιείται για τη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες γενικού συμφέροντος, ιδιαίτερα στους τομείς της υγειονομικής περίθαλψης, των υπηρεσιών απασχόλησης και κατάρτισης, των υπηρεσιών για τους άστεγους, των εξωσχολικών υπηρεσιών φροντίδας, των υπηρεσιών φροντίδας παιδιών και των υπηρεσιών μακροχρόνιας περίθαλψης. Οι υποστηριζόμενες υπηρεσίες μπορεί να είναι δημόσιες, ιδιωτικές και/ή υπηρεσίες σε επίπεδο τοπικών κοινοτήτων, και να παρέχονται από διάφορους τύπους παροχών, ήτοι δημόσιες διοικήσεις, ιδιωτικές εταιρείες, κοινωνικές επιχειρήσεις, μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» εντάσσεται στον αναπτυξιακό σχεδιασμό του ΕΣΠΑ 2014-2020, καθώς περιλαμβάνει τις παρεμβάσεις της χρηματοδοτικής προτεραιότητας για την «Ανάπτυξη και την αξιοποίηση ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού-ενεργό κοινωνική ενσωμάτωση» ενώ καλείται να αντιμετωπίσει τις πλέον αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης και της ύφεσης, την ανεργία και τη φτώχεια.

Ο Άξονας Προτεραιότητας 6 του Επιχειρησιακού Προγράμματος και ο Άξονας Προτεραιότητας 09 των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων εξυπηρετεί και χρηματοδοτεί τις διαπιστωμένες αναπτυξιακές ανάγκες που συνδέονται με τη συνέχιση και υποστήριξη των συστημικών μεταρρυθμίσεων και την αναβάθμιση όλων των παραγόντων της εκπαίδευσης. Περαιτέρω, την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών και τη διασφάλιση της ποιότητας σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας, την καταπολέμηση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και την προώθηση της έγκαιρης ολοκλήρωσης των σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τέλος, την ενίσχυση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω της προώθησης της έρευνας και της καινοτομίας και της ενδυνάμωσης του ανθρώπινου ερευνητικού δυναμικού.

Το ΕΚΤ+ (Κανονισμός 231/21) κατά την προγραμματική περίοδο ΕΣΠΑ 2021 - 2027 θα παρέχει στήριξη με σκοπό να βελτιωθούν η ποιότητα, η διάδοση, η αποτελεσματικότητα και η σύνδεση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων μέσω της προώθησης της ψηφιακής μάθησης, της επικύρωσης της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης και της επαγγελματικής ανάπτυξης του διδακτικού προσωπικού, προκειμένου να διευκολυνθεί η απόκτηση βασικών δεξιοτήτων, όπως γνώσεις για την υγεία, τα μέσα επικοινωνίας, τις επιχειρηματικές δεξιότητες, τις ξένες γλώσσες, τις ψηφιακές δεξιότητες και τη βιώσιμη ανάπτυξη που χρειάζονται όλοι για την προσωπική τους ολοκλήρωση και ανάπτυξη, την απασχόληση, την κοινωνική ένταξη και την ενεργό συμμετοχή στα κοινά. Η στήριξη από το ΕΚΤ+ θα πρέπει να προωθεί την ισότιμη πρόσβαση όλων, ιδίως των μειονεκτουσών ομάδων, σε ποιοτική εκπαίδευση και κατάρτιση χωρίς διαχωρισμούς και αποκλεισμούς, από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, με ιδιαίτερη έμφαση στα παιδιά από κοινωνικοοικονομικώς μειονεκτικά περιβάλλοντα, μέσω

της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή θα πρέπει να διασφαλίζουν τη συμβολή του ΕΚΤ+ προωθεί την ισότητα των ευκαιριών για όλους, χωρίς διακρίσεις, σύμφωνα το άρθρο 10 ΣΛΕΕ, προάγει την ισότιμη ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στην κοινωνία και συμβάλλει στην εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες που εγκρίθηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2006 στη Νέα Υόρκη.

Ειδικότερα μέσω του Ειδικού Στόχου: ESO4.6. Προώθηση της ίσης πρόσβασης σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση και κατάρτιση και της ολοκλήρωσής τους, ιδίως για τις μειονεκτούσες ομάδες, από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα έως τη γενική και επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και την εκπαίδευση και επιμόρφωση ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένης της διευκόλυνσης της μαθησιακής κινητικότητας για όλους και της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρίες (ΕΚΤ+) του Στόχου Πολιτικής 04 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό & Κοινωνική Συνοχή 2021 – 2027» και των αντιστοιχων Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων εξυπηρετείται η ανάγκη της ισότιμης πρόσβασης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, την επαγγελματική κατάρτιση και την επιμόρφωση ενηλίκων για την υποστήριξη ατόμων με αναπηρίες/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και προερχόμενων από ΕΚΟ με έμφαση τόσο στην ευρεία ευαισθητοποίηση όσο και στη στοχευμένη επιμόρφωση για θέματα προσβασιμότητας.

Μέσω της εφαρμογής τεκμηριωμένων, ολοκληρωμένων και συνεκτικών πολιτικών, προωθείται η έγκαιρη παρέμβαση, η πρόληψη της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και η ενίσχυση της συμμετοχής στη δημόσια εκπαίδευση και κατάρτιση χωρίς διακρίσεις. Η βελτίωση των επιδόσεων με έμφαση σε μειονεκτούσες ομάδες συνδέεται με την εξασφάλιση ισότητας ευκαιριών στην εκπαίδευση και αποτελεί το μέσο για την με ίσους όρους ένταξη των ατόμων στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Η παροχή εξειδικευμένης υποστήριξης (εκτός του εκπαιδευτικού της τάξης) περιορίζεται σημαντικά κατά το πέρασμα από την Α'βάθμια στη Β'βάθμια εκπαίδευση, όπου το ποσοστό μαθητών που φοιτούν υποστηριζόμενοι μόνο από τους εκπαιδευτικούς της γενικής τάξης υπερβαίνει το 90%. Οι διαπιστωμένες ανισότητες, οι οποίες λόγω της οικονομικής κρίσης επιδεινώθηκαν, επηρεάζουν και τη δυνατότητα πρόσβασης στην Γ'βάθμια εκπαίδευση. Στο πλαίσιο της Εξατομικευμένης Εκπαιδευτικής υποστήριξης μαθητών με αναπηρία καταγράφονται 2.418 ωφελούμενες σχολικές μονάδες (ΣΜΕΑΕ και με τμήματα ένταξης στα γενικά σχολεία), ενώ στο πλαίσιο της Εξειδικευμένης Εκπαιδευτικής υποστήριξης μαθητών με αναπηρία καταγράφονται 4.918 ωφελούμενες σχολικές μονάδες (γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης).

Σε επίπεδο Α'βαθμιας και Β'βάθμιας εκπαίδευσης θα υλοποιηθεί η δράση για την υποστήριξη της ενιαίας συστηματικής και χωρίς αποκλεισμούς φοίτησης και συμπερίληψης στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μέσω (ενδεικτικά)

ενισχυτικής διδασκαλίας, υποστήριξης εγγραμματισμών και ενδυνάμωσης της κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης και ανθεκτικότητας των μαθητών, ενίσχυσης νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων σε ζώνες εκπαιδευτικής προτεραιότητας, επέκτασης λειτουργίας των ολοήμερων νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων, κ.α. Η επέκταση της λειτουργίας του σχολείου χωρίς πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση για την οικογένεια έχει σημαντική προστιθέμενη αξία για την κοινωνία καθώς α) εξασφαλίζει την πρόσβαση όλων των μαθητών σε ένα δωρεάν και ποιοτικό σχολικό πρόγραμμα δημιουργώντας ίσες ευκαιρίες μάθησης, αντισταθμίζοντας τις ανισότητες που προκύπτουν λόγω του διαφορετικού κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου και β) συνεισφέρει τόσο στη διευκόλυνση της συμμετοχής των γονέων-κηδεμόνων στην αγορά εργασίας.

Δ. Αποτελέσματα έρευνας αξιολόγησης των Δράσεων Ειδικής Αγωγής:

Για την αξιολόγηση των Δράσεων της Ειδικής Αγωγής ως προς τα κριτήρια της συνάφειας & καταλληλότητας, αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας και της προστιθέμενης αξίας πραγματοποιήθηκε έρευνα πεδίου σε δέκα τέσσερις (14) ομάδες συμμετεχόντων ως εξής:

- **ΟΜΑΔΑ 1 - ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ** με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- **ΟΜΑΔΑ 2 - ΕΚΠ/ΚΟΙ ΕΙΔ.ΑΓΩΓΗΣ & ΕΚΠ/ΣΗΣ (ΕΚΠ/ΚΟΙ ΕΑΕ)**, που απασχολούνται ή έχουν απασχοληθεί κατά το παρελθόν (από το σχολ. έτος 2014-15 και εντεύθεν).
- **ΟΜΑΔΑ 3 - ΕΙΔΙΚΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (ΕΕΠ) -ΕΙΔΙΚΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (ΕΒΠ)** που απασχολούνται ή έχουν απασχοληθεί κατά το παρελθόν (από το σχολ. έτος 2014-15 και εντεύθεν) είτε σε Σχολ. μονάδες της τυπικής/γενικής εκπαίδευσης είτε σε ΣΜΕΑΕ.
- **ΟΜΑΔΑ 4 - ΕΚΠ/ΚΟΙ ΓΕΝΙΚΗΣ/ΤΥΠΙΚΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ** που κατά την επαγγελματική τους διαδρομή στην δημόσια εκπαίδευση (από το σχολ. έτος 2014-15 και εντεύθεν) έχουν συνεργαστεί με Εκπ/κους ΕΑΕ και με μέλη των ΕΔΥ είτε, λόγω Παράλληλης στήριξης μαθητή/τριας τους, είτε λόγω ύπαρξης Τμήματος Ένταξης σε σχολ. μονάδα υπηρέτησής τους.
- **ΟΜΑΔΑ 5 - Δ/ΝΤΕΣ/Προϊστάμενοι ΣΜΕΑΕ και Δ/ΝΤΕΣ/Προϊστάμενοι ΣΧΟΛ.ΜΟΝΑΔΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ** που λειτουργεί ΕΔΥ.
- **ΟΜΑΔΑ 6 - ΕΚΠ/ΚΟΙ ΕΙΔ.ΑΓΩΓΗΣ & ΕΚΠ/ΣΗΣ (ΕΚΠ/ΚΟΙ ΕΑΕ των ΚΕΔΑΣΥ)** που απασχολούνται ή έχουν απασχοληθεί κατά το παρελθόν (από το σχολ. έτος 2014-15 και εντεύθεν).
- **ΟΜΑΔΑ 7 - ΕΙΔΙΚΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (ΕΕΠ) των ΚΕΔΑΣΥ.**
- **ΟΜΑΔΑ 8 - ΕΙΔΙΚΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (ΕΕΠ) των ΕΔΥ των ΣΔΕΥ** που απασχολούνται ή έχουν απασχοληθεί κατά το παρελθόν (από το σχολ. έτος 2014-15 και εντεύθεν).

Ακολουθεί η αποτύπωση των βασικών διαπιστώσεων ανά αξιολογικό ερώτημα :

Δ.1 Αξιολόγηση του κριτηρίου Συνάφειας & Συνοχής

Αξιοποιώντας τις ειδικές Μήτρες Συνάφειας, εξετάστηκαν τα κριτήρια Συνάφειας και Συνοχής, όπου επιβεβαιώθηκε ότι οι δράσεις Ειδικής Αγωγής είναι αποτέλεσμα Εθνικών Στρατηγικών και προτεραιοτήτων όπως η Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης, το Εθνικό Πλαίσιο Στρατηγικής για τη μείωση της σχολικής διαρροής στην Ελλάδα, το σχέδιο Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση, ενώ λαμβάνουν υπόψη, κατά τον προγραμματικό σχεδιασμό τους και τις ανάγκες της ομάδας στόχου (άτομα με αναπηρία). Οι δράσεις Ειδικής Αγωγής παρουσιάζουν συνάφεια επίσης με την αρχιτεκτονική των Περιφερειακών Στρατηγικών Κοινωνικής Ένταξης αλλά και με τις ανάγκες της ομάδας στόχου.

Ειδικότερα, το κριτήριο της Συνάφειας και Καταλληλότητας αφορά στη σύνδεση / συνάφεια του σχεδιασμού των αξιολογούμενων δράσεων με τις επιμέρους προκλήσεις και ανάγκες στον τομέα της ειδικής αγωγής καθώς και τους στόχους των Εθνικών Πολιτικών και Στρατηγικών που αυτές υπηρετούν. Από την αξιολόγηση προέκυψαν στοιχεία αναφορικά με το αν οι παρεμβάσεις συνάδουν με τις ανάγκες και τις προτεραιότητες που είχαν τεθεί και ειδικά με το θεματικό στόχο, την επενδυτική προτεραιότητα και τον ειδικό στόχο που εξυπηρετούν.

Εξετάστηκε, η συνάφεια των παρεμβάσεων ως προς τους στόχους των ισχυουσών Εθνικών / Ευρωπαϊκών Πολιτικών & Στρατηγικών & Σχεδίων Δράσης και η συνάφεια του σχεδιασμού των παρεμβάσεων με τις ανάγκες του ωφελούμενου πληθυσμού. Η αποτίμηση του βαθμού συνάφειας πραγματοποιήθηκε με βάση τρεις (3) επιλογές ως εξής: χαμηλός, μέτριος και υψηλός βαθμός σε κλίμακα βαθμολόγησης από 1 έως 3, όπου 1 μηδενική ή χαμηλή συνάφεια, 2 μέση συνάφεια και 3 υψηλή συνάφεια. Ο υπολογισμός της τιμής συνάφειας προκύπτει από το πηλίκο του συνόλου των τιμών των βαθμών αξιολόγησης ως προς το άθροισμα των μέγιστων τιμών που δύναται να λάβει τα πεδία βαθμολόγησης.

Η αξιολόγηση επεκτάθηκε σε όλες τις φάσεις σχεδιασμού των δράσεων (προγραμματικός σχεδιασμός, εξειδίκευση παρεμβάσεων, προσκλήσεις υποβολής προτάσεων) και καλύψε τη σύνδεση / συνάφεια των παρεμβάσεων με τις εθνικές, αλλά και τις περιφερειακές ανάγκες / προτεραιότητες. Παράλληλα στο πλαίσιο αυτό, εξετάστηκε η συνέπεια/καταλληλότητα του σχεδιασμού των παρεμβάσεων, προκειμένου να επιτευχθούν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και να καλυφθούν οι βασικές ανάγκες / προκλήσεις που αναδείχθηκαν από την ανάλυση, η οποία υποστήριξε τον προγραμματικό σχεδιασμό και το σχεδιασμό εφαρμογής των αξιολογούμενων παρεμβάσεων.

Όσον αφορά το βαθμό συνάφειας & συνοχής των παρεμβάσεων σε σχέση με τις ανάγκες και τις προτεραιότητες που είχαν τεθεί με τον θεματικό στόχο, την επενδυτική προτεραιότητα και τον ειδικό στόχο των επιχειρησιακών προγραμμάτων, οι Δράσεις: Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

(σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021) του ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ και Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, μέσα από τους άξονες λειτουργίας τους, (Άξονα Προτεραιότητας 6 «Βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος», Άξονα Προτεραιότητας 8 «Βελτίωση της Ποιότητας και της Αποτελεσματικότητας του Εκπαιδευτικού Συστήματος και της Δια Βίου Μάθησης – Σύνδεση με την αγορά εργασίας στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας» και Άξονα Προτεραιότητας 9 «Βελτίωση της Ποιότητας και της Αποτελεσματικότητας του Εκπαιδευτικού Συστήματος και της Δια Βίου Μάθησης – Σύνδεση με την αγορά εργασίας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου», Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης), εμφανίζουν υψηλή συνάφεια με τους Ειδικούς Στόχους:

- Αύξηση των σχολικών μονάδων που λειτουργούν στο πλαίσιο του Νέου Σχολείου – Ενίσχυση των δομών και της ποιότητας της προσχολικής, της α'βάθμιας και β'βάθμιας εκπαίδευσης
- Βελτίωση της παροχής υπηρεσιών εκπαιδευτικής υποστήριξης σε μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- Βελτίωση της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών εκπαιδευτικής υποστήριξης σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες (ΑΜΕΑ, μαθητές με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, κακοποιημένες γυναίκες).
- Περιορισμός των διακρίσεων που υφίστανται οι ευπαθείς ομάδες πληθυσμού στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην καθημερινή τους διαβίωση.
- Βελτίωση της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών εκπαιδευτικής υποστήριξης σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες .

Συνολικά για όλες τις προτεραιότητες ο βαθμός συνάφειας όλων των στόχων των Δράσεων, ανέρχεται σε 120% και κρίνεται ως ιδιαίτερα υψηλός.

Από την πρωτογενή έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα στελέχη του Δικαιούχου - Επιτελικής Δομής ΕΣΠΑ ΥΠΑΙΘ και της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του ΥΠΑΙΘ. θεωρούν στην πλειοψηφία τους ότι στις παρεμβάσεις έτσι όπως σχεδιάστηκαν λήφθηκαν υπόψη οι Εθνικές και Περιφερειακές Στρατηγικές, Σχέδια Δράσης που αφορούν τη συμπεριληπτική εκπαίδευση.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των στελεχών ΕΥΔ των ΕΠ, που συμμετείχαν στην έρευνα, απάντησαν ότι οι Εθνικές & Περιφερειακές στρατηγικές-Σχέδια δράσης της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, ελήφθησαν υπόψη κατά τη διαδικασία εξειδίκευσης και σχεδιασμού των δράσεων Ειδικής Αγωγής που αφορούσαν στα προγράμματα:

- Εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

- «Ανάπτυξη υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» του Ε.Π. ΑΝΑΔΕΔΜΒ.
- Εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες) σε όλα τα ΕΠ.

Δ.2 Αξιολόγηση του κριτηρίου Αποτελεσματικότητας

Στο κριτήριο της Αποτελεσματικότητας ποσοτικών στόχων των αξιολογούμενων παρεμβάσεων, εξετάστηκε ο βαθμός συμβολής των εκροών και αποτελεσμάτων των παρεμβάσεων στους αντίστοιχους στόχους του κάθε εμπλεκόμενου Επιχειρησιακού Προγράμματος. Στο πλαίσιο αυτό, εντοπίστηκαν και αναλύθηκαν τυχόν προβλήματα κατά την υλοποίηση των δράσεων, τα οποία επηρεάζουν την αποτελεσματικότητά τους, ενώ αναζητήθηκαν τα αίτια αυτών προκειμένου να διατυπωθούν τυχόν διορθωτικές κινήσεις, καθώς και προτάσεις για τις μελλοντικές παρεμβάσεις – κύκλους των προγραμμάτων.

Για την αξιολόγηση του κριτηρίου της αποτελεσματικότητας, πραγματοποιήθηκε η έρευνα πεδίου ως εξής:

Δ.2.1 Αποτελέσματα έρευνας στους ωφελούμενους (κηδεμόνες) που συμμετείχαν σε δράσεις Ειδικής Αγωγής

Το αρχικό δείγμα της έρευνας αφορούσε 752 συμμετέχοντες – ωφελούμενους (κηδεμόνες). Η επιλογή του δείγματος έγινε μέσω της απλής τυχαίας δειγματοληψίας. Από τα 750 ερωτηματολόγια που συλλέχθηκαν στην έρευνα οι 419 συμμετέχοντες (55,9%) απάντησαν ότι έχουν συμμετάσχει σε δράσεις Ειδικής Αγωγής ή είναι κηδεμόνες ωφελούμενου μαθητή ή μαθήτριας που έχει συμμετάσχει σε αντίστοιχες δράσεις, ενώ οι υπόλοιποι 331 (44,1%) δεν έχουν συμμετάσχει ή δεν είναι κηδεμόνες ωφελούμενων που έχουν λάβει μέρος σε δράσεις Ειδικής Αγωγής. Επομένως, λόγω μικρής συμμετοχής δεν καλύφθηκε το στατιστικό δείγμα των 752 ωφελούμενων. Το τελικό δείγμα διαμορφώνεται στους 419 ωφελούμενους. Θεωρούμε ότι είναι αντιπροσωπευτικό το δείγμα διότι υπάρχει ομοιόμορφη κατανομή ως προς το φύλο των συμμετεχόντων, την Περιφέρεια και την ηλικία των ωφελούμενων. Επίσης, λόγω της ομοιογένειας του ερωτηματολογίου επιβεβαιώνεται και η αξιοπιστία του δείγματος. Το τελικό δείγμα είχε ένα ικανοποιητικό ποσοστό απάντησης (response rate) της τάξεως 56%², που θεωρείται ικανοποιητικό αν λάβουμε υπόψη ότι η έρευνα είναι διαδικτυακή και όχι συμβατική.

Το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων είναι από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας 102 (24,3%) και ακολουθεί η Περιφέρεια Αττικής με ποσοστό 23,9% (100), ενώ το μικρότερο ποσοστό είναι από τις Περιφέρειες Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας 1,4% (6).

² Ικανοποιητικό response ratio >30%.

Από τους 419 συμμετέχοντες /ωφελούμενους στην έρευνα, το 23,1% (97) ανήκει στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ), ενώ το 74,2% (311) στις Σχολικές Μονάδες Γενικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και 11 συμμετέχοντες δεν απάντησαν στην συγκεκριμένη ερώτηση. Από τους 97 που ανήκουν στις (ΣΜΕΑΕ) οι 5 μαθητές/τριες (5,2%) φοιτούν στο Λύκειο, οι 52 μαθητές/τριες (53,6%) στο Δημοτικό, οι 6 μαθητές/τριες (6,2%) στο ΕΕΕΕΚ, οι 23 μαθητές/τριες (23,7%) στο Γυμνάσιο, και οι 11 μαθητές/τριες (11,3%) στο Νηπιαγωγείο, το 76,8% δεν απάντησαν στην συγκεκριμένη ερώτηση. Από τους συμμετέχοντες στην έρευνα που ανήκουν στις Σχολικές Μονάδες Γενικής & Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (311), η πλειοψηφία ανήκει στο Δημοτικό, 181 ωφελούμενοι (43,2%) ενώ το μικρότερο ποσοστό (5,7%) ανήκει στο Λύκειο (24).

Από τους 419 συμμετέχοντες, οι 301 ωφελούμενοι συμμετείχαν στην δράση στήριξης «Ανάπτυξη Υποστηρικτικών δομών ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.». Πιο συγκεκριμένα, το 43,2% των ωφελούμενων είχαν λάβει υποστήριξη από Εκπαιδευτικό προσωπικό Ειδικής Αγωγής και το υπόλοιπο 28,6% είχαν λάβει υποστήριξη από Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό. Από τους 419 συμμετέχοντες στην έρευνα οι 200 είχαν συμμετάσχει σε δράση στήριξης από Υποστηρικτικές Δομές «ΕΔΥ».

Οι κηδεμόνες δήλωσαν σε μεγάλο ποσοστό ότι είναι «ΠΟΛΥ» ικανοποιημένοι από την διαδικασία ένταξης σε δράση Ειδικής Αγωγής. Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με την *έγκαιρη διάγνωση του μαθητή/τριας*, ικανοποιημένοι συνολικά δήλωσαν το 90,2% με το 9,8% να δηλώνουν μη ικανοποιημένοι.

Οι κηδεμόνες των μαθητών/τριών που συμμετείχαν σε δράσεις ειδικής αγωγής ανέφεραν ως βασικότερους λόγους μη κάλυψης των αναγκών :

- Καθυστέρηση τοποθέτησης του εκπαιδευτικού προσωπικού.
- Έλλειψη εκπαιδευτικού προσωπικού ανάλογα με την απαραίτητη ειδικότητα.
- Έλλειψη εμπειρίας από το εκπαιδευτικό προσωπικό ώστε να ανταπεξέλθει σε απαιτητικές περιπτώσεις.
- Μειωμένη κάλυψη σε σχέση με το πλήρες ωράριο.
- Απουσία τμήματος ένταξης.

Επίσης, σχετικά με την σχολική διαρροή ανέφεραν ότι μέσω των δράσεων ειδικής αγωγής καλύπτονται σε μεγάλο βαθμό οι ανάγκες των μαθητών/τριών με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και επιτυγχάνεται η βελτίωση/εξέλιξη της ένταξης τους. Ωστόσο, αρκετές φορές αναφέρθηκε ότι υπάρχει καθυστέρηση στην έναρξη των υπηρεσιών της παράλληλης στήριξης, ή δεν καλύπτονται στον βαθμό που επιθυμούν οι ανάγκες του ωφελούμενου λόγω έλλειψης εμπειρίας ή κατάρτισης.

[Δ.2.2 Αποτελέσματα έρευνας στους Εκπαιδευτικούς Ειδικής Αγωγής \(ΕΑΕ\), το Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό \(ΕΕΠ\) και το Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό \(ΕΒΠ\), που συμμετείχαν σε δράσεις ειδικής αγωγής](#)

Το δείγμα μας συνολικά αποτελείται από 2.464 εκπαιδευτικούς. Ο αρχικός στόχος ώστε να ήταν αντιπροσωπευτικό το δείγμα ήταν 1.063 εκπαιδευτικοί. Λόγω μεγάλης ανταπόκρισης των συμμετεχόντων έγινε επέκταση του δείγματος. Πιο συγκεκριμένα, το δείγμα μας αποτελείται από:

- 926 Αναπληρωτές Εξατομικευμένης Υποστήριξης: Αναπληρωτές ΕΑΕ σε σχολική μονάδα ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό (ΕΕΠ) σε ΣΜΕΑΕ και ειδικό βοηθητικό προσωπικό (ΕΒΠ) σε ΣΜΕΑΕ και εκπαιδευτικούς ΕΑΕ σε τμήματα ένταξης. (ο αρχικός στόχος ώστε να ήταν αντιπροσωπευτικό το δείγμα ήταν 354 εκπαιδευτικοί)
- 1.456 Αναπληρωτές Εξειδικευμένης Εκπαιδευτικής Υποστήριξης: Αναπληρωτές ΕΑΕ σε παράλληλη στήριξη και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό (ΠΕ25 σχολικός νοσηλευτής) ή εκπαιδευτικός ΠΕ87 -νοσηλευτής σε παράλληλη στήριξη και ειδικό βοηθητικό προσωπικό ή εκπαιδευτικός κλάδου ΤΕ 01.30 βοηθών βρεφονηπιοκόμων -παιδοκόμων σε παράλληλη στήριξη. (ο αρχικός στόχος ώστε να ήταν αντιπροσωπευτικό το δείγμα ήταν 375 εκπαιδευτικοί).
- 82 συμμετέχοντες δεν επέλεξαν κάποια από τις κατηγορίες ωστόσο απάντησαν στο υπόλοιπο ερωτηματολόγιο

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (896) εργάστηκε σε σχολικές μονάδες τα έτη 16-17 με ποσοστό 36,4% σε Τμήμα ένταξης (Γενικής ή Επαγγελματικής Εκπαίδευσης). Επίσης, (1.172 αριθμός) μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων (47,6%) εργάστηκε τα έτη 18-19 στην Εξειδικευμένη Υποστήριξη (Παράλληλη στήριξη). Επιπλέον, (2.800) μεγάλο ποσοστό συγκεντρώνεται στην ίδια κατηγορία για τα έτη 19-20 και 20-21 με ποσοστά 53,8% και 59,9% αντίστοιχα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό (1.871) 75,9% είναι αναπληρωτές/τριες ενώ μόλις το (560) 22,7% είναι μόνιμοι εκπαιδευτικοί. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων αναπληρωτών εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής σε παράλληλη στήριξη βρίσκεται στην Περιφέρεια Αττικής (283) και ακολουθεί η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (260). Στον αντίποδα, στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων εντοπίζονται ο μικρότερος αριθμός στην πλειονότητα των κατηγοριών. Οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί κατά βάση έχουν πλήρες ωράριο, σε ποσοστό 99,4%.

Το μεγαλύτερο ποσοστό (1.763) 71,6% των συμμετεχόντων (αναπληρωτών ΕΑΕ εξειδικευμένης & εξατομικευμένης υποστήριξης καθώς επίσης και ΕΕΠ και ΕΒΠ) ανήκει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Από το σύνολο των συμμετεχόντων (658) το 26,7% ανήκει στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων που έχουν εργασθεί σε σχολική μονάδα Ειδικής αγωγής είτε ως εκπαιδευτικοί ΕΑΕ είτε ως ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό (ΕΕΠ) είτε ως ειδικό

βοηθητικό προσωπικό (ΕΒΠ) σε ποσοστό 65,65% (340), δήλωσαν ότι δεν αντιμετώπισαν κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα κατά την προσαρμογή του μαθήματος στους μαθητές/τριες.

Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα από την έρευνα πεδίου σε αναπληρωτές εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής και ειδικό βοηθητικό προσωπικό διαπιστώνουμε ότι οι παρεμβάσεις ήταν αποτελεσματικές και κατά κύριο λόγο μόνο θετικό αντίκτυπο είχαν στους εκπαιδευτικούς και το ειδικό βοηθητικό προσωπικό που συμμετείχαν στην έρευνα. Ωστόσο, η μη ύπαρξη εκπαιδευτικού προσωπικού ειδικής αγωγής και για τα τμήματα ένταξης, η έλλειψη κατάλληλων κτιριακών υποδομών και εκπαιδευτικού εξοπλισμού, η μη συστηματική αξιολόγηση μαθητών της αποτελεσματικότητας των εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η μικρή εμπλοκή του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής στη διαδικασία της διδασκαλίας, η μη σταθερή συνεργασία με ψυχολόγους, νοσηλευτές είναι λόγοι μη επίτευξης των δεικτών αποτελεσμάτων.

Δ.2.3 Αποτελέσματα έρευνας στους εκπαιδευτικούς γενικής αγωγής που κατά την επαγγελματική τους πορεία έχουν εργασθεί σε σχολικές μονάδες που έχουν υλοποιηθεί δράσεις ειδικής αγωγής

Το δείγμα αποτελείται από 2.326 εκπαιδευτικούς γενικής αγωγής. Η επιλογή του δείγματος έγινε μέσω της απλής τυχαίας δειγματοληψίας. Ο αρχικός στόχος ώστε να ήταν αντιπροσωπευτικό το δείγμα ήταν 317 εκπαιδευτικοί. Η ανταπόκριση των εκπαιδευτικών γενικής αγωγής ήταν πολύ μεγαλύτερη από το αναμενόμενο. Από τους 2.539 συμμετέχοντες στην έρευνα οι 2.326 (91,6%) απάντησαν ότι κατά την διάρκεια της επαγγελματικής τους πορείας έχουν εργασθεί σε σχολική μονάδα που υλοποιούνται δράσεις Ειδικής Αγωγής ενώ οι υπόλοιποι 161 (6,3%) δεν έχουν εργασθεί.

Από τους 2.326 συμμετέχοντες το 26,4% ανήκουν στην περιφέρεια Κ. Μακεδονίας, το 18,3% (425) στην περιφέρεια Αττικής, το 11,9% στην περιφέρεια Κρήτης, το 6,7% στην περιφέρεια Θεσσαλίας, το 6,6% στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος, το 5,9% στην περιφέρεια Πελοποννήσου, το 5,6% στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, το 4,6% (στην περιφέρεια Δ. Ελλάδος, το 4,6% στην περιφέρεια Ν. Αιγαίου, το 2,8% (στην περιφέρεια Δ. Μακεδονίας, το 2,7% στην περιφέρεια Ηπείρου, το 1,6% (38) στην περιφέρεια Ιονίων Νήσων και το 1,6% στην περιφέρεια Β. Αιγαίου (Υπάρχει διαφοροποίηση ως προς την κατανομή του δείγματος στις Περιφέρειες λόγω της μεγάλης ανταπόκρισης σε κάποιες και της μικρής σε άλλες). Από τους 2.326 συμμετέχοντες το 77,3% ανήκουν στη Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και το 21,9% στη Δευτεροβάθμια.

Από τη λειτουργία της εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης (παράλληλη στήριξη) πολύ ικανοποιημένο δήλωσε το 59,8%, αρκετά ικανοποιημένο το 29,8%, το 3,3% δεν απάντησε, το 2,6% λίγο ικανοποιημένο και το 0,7% καθόλου ικανοποιημένο με κύριο λόγο την έλλειψη οργάνωσης καθώς και την έλλειψη κατάλληλων εκπαιδευτικών εργαλείων.

Από τους 2.326 συμμετέχοντες το 92,6% (2.154) δήλωσε ότι οι δράσεις Ειδικής Αγωγής (Τμήματα Ένταξης και παράλληλη στήριξη) επιφέρουν βελτιώσεις στις μαθησιακές, γνωσιακές δεξιότητες των μαθητών/τριών, το 4,2% (98) δεν ξέρει/ δεν απαντά και το 1,5% (34) δήλωσε ότι δεν επιφέρουν βελτιώσεις στις μαθησιακές, γνωσιακές δεξιότητες των μαθητών/τριών διότι υπάρχει έλλειψη εκπαιδευτικής εμπειρίας του εκπαιδευτή Ειδικής Αγωγής.

Από τους 2.326 συμμετέχοντες το 91,6% δηλώσε ότι οι δράσεις Ειδικής Αγωγής (Τμήματα Ένταξης και παράλληλη στήριξη) συμβάλλουν στους στόχους της ενταξιακής εκπαίδευσης, το 5,5% (128) δεν ξέρει/ δεν απαντά και το 1,2% δήλωσε ότι δεν συμβάλλουν στους στόχους της ενταξιακής εκπαίδευσης λόγω ανεπάρκειας εκπαιδευτικών ωρών.

Δ.2.4 Βασικά συμπεράσματα

Η αποτελεσματικότητα των δράσεων τόσο ως προς τις εκροές και για τις τρεις (3) δράσεις Ειδικής Αγωγής παρουσιάζουν ποσοστά επίτευξης που υπερκαλύπτουν τους στόχους που είχαν τεθεί κατά το σχεδιασμό των Πράξεων / Δράσεων καθιστώντας τις Πράξεις / Δράσεις αποτελεσματικές. Όσον αφορά την αποδοτικότητα σε σχέση με τα διαθέσιμα στοιχεία για την εξέλιξη του οικονομικού αντικείμενου των Πράξεων για τη Δράση «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020- 2021)» των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, συμπεραίνεται ότι είναι πολύ ικανοποιητική παρουσιάζοντας υψηλά ποσοστά απορρόφησης. Όσον αφορά την αξιολόγηση της αποδοτικότητας ως προς το μοναδιαίο κόστος ανά ωφελούμενο και τις αποκλίσεις με τον αρχικό σχεδιασμό συμπεραίνεται ότι οι πράξεις της εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης από τα ΠΕΠ υλοποιήθηκαν με μικρότερο κόστος από αυτό που είχε αρχικά προσδιορισθεί, καθιστώντας τις πράξεις πολύ αποδοτικές.

Όσον αναφορά την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί ανά Πράξη για τη δράση «Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020- 2021)» του ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ, σε σχέση με τον δείκτη εκροής 11501 «Αριθμός Σχολικών μονάδων που επωφελούνται από εκπαιδευτικές παρεμβάσεις», βάσει των Τεχνικών Δελτίων Πράξης προέκυψε ότι το ποσοστό επίτευξης των Πράξεων στο σύνολο της Δράσης είναι 122,73%, ποσοστό που υπερακαλύπτει τους στόχους που είχαν τεθεί κατά τον σχεδιασμό των Πράξεων.

Επίσης, οι δείκτες εκροής των δράσεων όπως αυτοί αποτυπώθηκαν στις προηγούμενες ενότητες τροφοδοτούν τον δείκτη αποτελέσματος 11509 «Ποσοστό σχολείων που παρέχουν υπηρεσίες εξειδικευμένης εκπαιδευτικής στήριξης σε μαθητές ΑμεΑ» που σύμφωνα με τα στοιχεία της Ετήσιας Έκθεσης του 2018 του ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ προκύπτει ότι η τιμή στόχου του

δείκτη αποτελέσματος 11509 έχει επιτευχθεί με τις τιμες επίτευξης για το έτος 2018 να υπερκαλύπτουν τους στόχους που είχαν τεθεί το έτος 2018 και 2023.

Σημειώνεται ότι από τις 11.728 σχολικές μονάδες που επωφελήθηκαν από την εν λόγω δράση αθροιστικά για τα αντίστοιχα σχολικά έτη οι περισσότερες (4.726 ή 47,26%) αφορούν στις λιγότερο αναπτυγμένες Περιφέρειες (ΛΑΠ), ενώ 4.064 ή 34,65% αφορούν στις Περιφέρειες σε Μετάβαση (ΜΕΤ) και 2.938 ή 25,05% στις περισσότερο αναπτυγμένες Περιφέρειες (ΠΑΠ).

Όσον αφορά, την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί ανά Πράξη για τη δράση «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020- 2021)» του ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ, σε σχέση με τον δείκτη εκροής 11501 «Αριθμός Σχολικών μονάδων που επωφελούνται από εκπαιδευτικές παρεμβάσεις», βάσει των Τεχνικών Δελτίων Πράξης προκύπτει ότι το ποσοστό επίτευξης των Πράξεων στο σύνολο της Δράσης είναι 110,78%, ποσοστό που υπερκαλύπτει τους στόχους που είχαν τεθεί κατά τον σχεδιασμό των Πράξεων.

Σημειώνεται ότι από τις 23.935 σχολικές μονάδες που επωφελήθηκαν από την εν λόγω δράση αθροιστικά για τα αντίστοιχα σχολικά έτη, οι περισσότερες (8.813 ή 36,82%) αφορούν στις περισσότερο αναπτυγμένες Περιφέρειες (ΠΑΠ), ενώ 8.505 ή 35,53% αφορούν στις Περιφέρειες σε Μετάβαση (ΜΕΤ) και 6.617 ή 27,65% στις λιγότερο αναπτυγμένες Περιφέρειες (ΛΑΠ).

Για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί ανά Πράξη για τη δράση «Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021)» του ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ, σε σχέση με τον δείκτη εκροής 11502 «Αριθμός μαθητών που επωφελούνται», βάσει των Τεχνικών Δελτίων Πράξης προέκυψε ότι το ποσοστό επίτευξης των Πράξεων στο σύνολο της Δράσης είναι 118,88 %, ποσοστό που υπερκαλύπτει τους στόχους που είχαν τεθεί κατά τον σχεδιασμό των Πράξεων.

Πολύ υψηλό ποσοστό επίτευξης με 432,97% παρουσιάζει η Πράξη με κωδικό MIS 5000852 - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΡΩΝ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΜΕΝΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ Η ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣΑΠ89 - που αφορά στην υποστήριξη των μαθητών για τις Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας και Ιονίων Νήσων, γεγονός που καταδεικνύει την τεράστια απόκλιση από την αρχική εκτίμηση των αναγκών για τις εν λόγω περιοχές.

Για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί ανά Πράξη για τη δράση «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020- 2021)» του ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ, σε σχέση με τον δείκτη εκροής 11502 «Αριθμός μαθητών που επωφελούνται», βάσει των Τεχνικών Δελτίων Πράξης

προκύπτει ότι το ποσοστό επίτευξης των Πράξεων στο σύνολο της Δράσης είναι 147,33 %, ποσοστό που υπερκαλύπτει τους στόχους που είχαν τεθεί κατά τον σχεδιασμό των Πράξεων.

Όσον αφορά, την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί ανά Πράξη για τη δράση «Ανάπτυξη Υποστηρικτικών δομών για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018) και Ενίσχυση Υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης (σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021) του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΑΝΑΔΕΔΒΜ, σε σχέση με τον δείκτη εκροής 11503 «Αριθμός δομών για την ένταξη παιδιών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», βάσει των Τεχνικών Δελτίων Πράξης προέκυψε ότι το ποσοστό επίτευξης των Πράξεων στο σύνολο της Δράσης είναι 111,11 %, ποσοστό που υπερκαλύπτει τους στόχους που είχαν τεθεί κατά τον σχεδιασμό των Πράξεων. Το μεγαλύτερο ποσοστό επίτευξης παρουσιάζει η Πράξη με MIS 5048220 - ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 2019-2020- για την ενίσχυση των υποστηρικτικών Δομών για το σχολικό έτος 2019-2020 με 169,09%.

Επισημαίνεται ότι τα στελέχη του Δικαιούχου που συμμετείχαν στην έρευνα, ως προς τους στόχους που είχαν τεθεί για τις δράσεις Ειδικής Αγωγής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο θεσμικό πλαίσιο και τα Τεχνικά Δελτία Πράξης, απάντησαν ότι έχουν επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό και στις τρεις δράσεις. Επίσης, Το 66,7% των στελεχών του δικαιούχου πιστεύουν ότι η στοχοθεσία των δεικτών συμβάλλει στην ορθή μέτρηση των εκροών.

Και σύμφωνα με τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης και τα στελέχη των υποστηρικτικών δομών, οι στόχοι της πολιτικής για την Ειδική Αγωγή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, επιτυγχάνονται σε αρκετά μεγάλο βαθμό. Όπως επισημάνθηκε οι στόχοι επιτυγχάνονται ως προς το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαίδευση, καθώς και ως προς την κατανόηση και αναγνώριση της ένταξης ως ενός βασικού στόχου της εκπαιδευτικής πολιτικής. Όμως σε όλα τα επίπεδα εφαρμογής της ένταξης υπάρχουν πτυχές που χρίζουν βελτίωσης, όπως οι σαφείς πολιτικές και κατευθυντήριες γραμμές, η κουλτούρα των σχολικών μονάδων και η κατάρτιση των εκπαιδευτικών στη διαφοροποιημένη διδασκαλία. Φυσικά, υπάρχουν πολλά περιθώρια ακόμη για μεγαλύτερη προσπάθεια βελτίωσης όσον αφορά την οργάνωση και τη στελέχωση των σχολείων με ειδικευμένο προσωπικό, με τις υποδομές των μονάδων ειδικής αγωγής και των τμημάτων ένταξης και τη συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και τη συμβουλευτική γονέων που έχουν μαθητρών/τριών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Η Ειδική Αγωγή συμβάλλει επίσης στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της ισότητας ευκαιριών. Μέσω της προσαρμογής της εκπαίδευσης στις ανάγκες κάθε μαθητή, δημιουργούνται περισσότερες ευκαιρίες για την συμμετοχή τους στην κοινωνία, την εργασία και την πολιτιστική ζωή. Μέσω της αποτελεσματικής εκπαίδευσης και υποστήριξης, προωθείται η αυτονομία και η αυτοπεποίθηση των μαθητών, ενισχύοντας την ικανότητά τους να συμμετέχουν στην κοινωνία. Τέλος, η αξιολόγηση των μαθητών με ειδικές

εκπαιδευτικές ανάγκες ενέχει δυσκολίες. Παρόλο που στο Ν. 4823/2021 προβλέπεται τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. να προτείνουν εναλλακτικούς τρόπους αξιολόγησης, εκτός από την προφορική αξιολόγηση, δεν προβλέπεται άλλες προτεινόμενες τροποποιήσεις και προσαρμογές να έχουν για το σχολείο υποχρεωτικό χαρακτήρα στις ενδοσχολικές προαγωγικές εξετάσεις και επαφίεται στην ευαισθησία και καλή προαίρεση των εκπαιδευτικών.

Αναφορικά με τις αλληλοεπικαλύψεις αρμοδιοτήτων των Ε.Δ.Υ., αυτό μπορεί να διαφέρει ανάλογα με την περιοχή, τη σχολική μονάδα και τους συγκεκριμένους εμπλεκόμενους φορείς. Ορισμένες φορές μπορεί να υπάρχουν αλληλοεπικαλύψεις αρμοδιοτήτων μεταξύ των Ε.Δ.Υ. και άλλων εκπαιδευτικών οντοτήτων, όπως οι σχολικοί ψυχολόγοι ή οι ειδικοί παιδαγωγοί αλλά αυτό μάλλον λειτουργεί ενισχυτικά για το τελικό αποτέλεσμα. Επιπλέον, με βάση την εφαρμογή του θεσμού έχει διαπιστωθεί ότι προκύπτουν αλληλοεπικαλύψεις ιδιαίτερα στον άξονα της ατομικής αξιολόγησης καθώς μαθητές ανιχνεύονται, αξιολογούνται, υποστηρίζονται με προγράμματα παρέμβασης, διαδικασία που ακολουθείται με τον ίδιο τρόπο και από ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. Θα ήταν σημαντικό μαθητές στους οποίους διαπιστώνονται δυσκολίες κατόπιν εμπλοκής των ΕΔΥ, που θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Παρέμβασης και Τμήμα Ένταξης ειδικά στη προσχολική και δημοτική εκπαίδευση να μην παραπέμπονται στα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.

Το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. σύμφωνα με τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης και τα στελέχη των υποστηρικτικών δομών, συμβάλλει σε πολύ σημαντικό βαθμό στην ισότιμη πρόσβαση των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μέσω των αξιολογικών εκθέσεων και των προτάσεων που περιλαμβάνονται σε αυτές για ενταξιακές προσεγγίσεις και για ανάλογες διδακτικές πρακτικές.

Το αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο που καθορίζει τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες του φορέα αποτυπώνει το όραμα και τις προσδοκίες της πολιτείας για την εφαρμογή της ενταξιακής εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. αποτελούν βασικό θεσμό για την προώθηση της εκπαιδευτικής πολιτικής για την ισότιμη πρόσβαση των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαίδευση. Η επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου επιτυγχάνεται κυρίως σε ένα γενικό επίπεδο θεσμικών ρυθμίσεων. Ωστόσο, και σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί η απουσία του κανονισμού λειτουργίας του φορέα με τη νέα ταυτότητα ως ΚΕ.ΔΑ.ΣΥ. από το 2021, η χαμηλή υποστήριξη του φορέα στον επιστημονικό και διοικητικό τομέα.

Για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί ανά Πράξη για τη δράση «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020- 2021)» των ΠΕΠ, σε σχέση με τον δείκτη εκροής 11501 «Αριθμός Σχολικών μονάδων που επωφελούνται από εκπαιδευτικές παρεμβάσεις», βάσει των Τεχνικών Δελτίων Πράξης προκύπτει ότι το ποσοστό επίτευξης των Πράξεων στο σύνολο

της Δράσης είναι 97,26%, καταδεικνύοντας την αποτελεσματικότητα των Πράξεων ως προς τους στόχους που είχαν τεθεί.

Σε επίπεδο Περιφέρειας, οι περισσότερες σχολικές μονάδες που επωφελούνται παρουσιάζονται στην Περιφέρεια Αττικής με 1.126 ή ποσοστό 29,10% και ακολουθούν, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας με 800 σχολικές μονάδες ή ποσοστό 20,67%, η Περιφέρεια Κρήτης με 378 σχολικές μονάδες ή ποσοστό 9,77% και η Περιφέρεια Θεσσαλίας με 298 σχολικές μονάδες ή ποσοστό 7,70%.

Για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί ανά Πράξη για τη δράση «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020- 2021)» των ΠΕΠ, σε σχέση με τον δείκτη εκροής 11502 «Αριθμός μαθητών που επωφελούνται», βάσει των Τεχνικών Δελτίων Πράξης προέκυψε ότι το ποσοστό επίτευξης των Πράξεων στο σύνολο της Δράσης είναι 99,52%, καταδεικνύοντας την απόλυτη αποτελεσματικότητα των Πράξεων ως προς τους στόχους που είχαν τεθεί.

Αντίστοιχα με τις σχολικές μονάδες που επωφελούνται σε επίπεδο Περιφέρειας, οι περισσότεροι μαθητές που επωφελούνται παρουσιάζονται στην Περιφέρεια Αττικής με 2.196 ή ποσοστό 50,26% και ακολουθούν, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας με 903 μαθητές ή ποσοστό 20,66%, η Περιφέρεια Κρήτης με 464 μαθητές ή ποσοστό 10,62% και η Περιφέρεια Θεσσαλίας με 250 μαθητές ή ποσοστό 5,72%.

Ως προς τον ωφελούμενο πληθυσμό η πλειοψηφία των συμμετεχόντων 62,9% (261) έχει συμμετάσχει στην δράση «Εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη για την ένταξη μαθητών με αναπηρίες ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Παράλληλη Στήριξη)» ενώ, εξατομικευμένη υποστήριξη έχουν λάβει το 32,2% (135) των συμμετεχόντων. Διαπιστώνουμε, ότι η πλειοψηφία λαμβάνει ως δράση στήριξης την Εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη σε σχέση με την Εξατομικευμένη υποστήριξη. Επίσης, όπως διαπιστώθηκε από την έρευνα πεδίου στους κηδεμόνες των ωφελούμενων που έλαβαν υπηρεσίες Ειδικής Αγωγής η πλειοψηφία (65,4%) απάντησαν ότι καλύφθηκαν οι ανάγκες τους μέσω των υπηρεσιών που έλαβαν. Ενώ, το 18,6% απάντησαν ότι δεν καλύφθηκαν οι ανάγκες τους κυρίως λόγω καθυστέρησης τοποθέτησης εκπαιδευτικού προσωπικού, έλλειψη εκπαιδευτικού προσωπικού ανάλογα με την απαραίτητη ειδικότητα, έλλειψη εμπειρίας από το εκπαιδευτικό προσωπικό, μειωμένη κάλυψη σε σχέση με το πλήρες ωράριο, απουσία τμήματος ένταξης σε ορισμένες σχολικές μονάδες. Επίσης, παρόμοια συμπεράσματα έχουν εξαχθεί ανά Περιφέρεια.

Η πλειονότητα των στελεχών του δικαιούχου/ φορέα λειτουργίας ανέφερε ότι ωφελήθηκε η ομάδα στόχος της δράσης «Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό στο Τεχνικό Δελτίο Πράξης όπως αντίστοιχα και για τις δράσεις «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές

εκπαιδευτικές ανάγκες» και Ανάπτυξη Υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Σχετικά με τις πράξεις «Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» και «Ανάπτυξη Υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» του Ε.Π. ΑΝΑΔΕΔΜΒ, ωφελήθηκε η ομάδα-στόχος σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό όπως ανέφεραν τα στελέχη της ΕΥΔ.

Επίσης, οι σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής και τα Τμήματα Ένταξης συμβάλλουν στην επίλυση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι κηδεμόνες των μαθητών/τριών με αναπηρία ή /και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (αναφορικά με την αυτόνομη διαβίωση , την εκπαίδευση και τον επαγγελματικό προσανατολισμό) μέσω της αξιολόγησης των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής όπου εντοπίζουν τα ενδιαφέροντα, τις δυσκολίες και τις δυνατότητες τους και με βάση αυτά καταρτίζουν εξατομικευμένα προγράμματα με στόχο την αυτόνομη διαβίωση τους, τη μάθηση τους , την ένταξη τους και τον επαγγελματικό προσανατολισμό.

Επιπλέον ο ρόλος του Τμήματος Ένταξης όπως ανέφεραν οι εκπαιδευτικοί, είναι αρκετά σημαντικός: Αρχικά, προσπαθεί να εντοπίσει τις ανάγκες των μαθητών και να ενεργοποιήσει το γενικό σχολείο ώστε αυτό να αντιδράσει θετικά σε αυτές. Δεύτερον, είναι προστατευτικός προς τους μαθητές, δεν περιμένει ο μαθητής να προσαρμοστεί στις ανάγκες της δομής αλλά κάνει διορθωτικές κινήσεις ώστε η δομή να αντιληφθεί τις ανάγκες του μαθητή και να προσαρμοστεί σε αυτές. Τρίτον , είναι δημοκρατικός γιατί λειτουργεί ως θεσμός που ενισχύει την μη διαρροή των μαθητών από την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Οι σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής συμβάλλουν τα μέγιστα στην αυτόνομη διαβίωση των εν λόγω μαθητών, στην εκπαίδευση και τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους, καθώς τους μαθαίνουν να ανταποκρίνονται ικανοποιητικά σε πρακτικά θέματα της καθημερινής ζωής (ψώνια στο σούπερ μάρκετ, υπολογισμός χρημάτων, γνώση του κώδικα οδικής κυκλοφορίας κ.λπ.). Ακολουθώντας ένα σύνολο οδηγιών ή κανόνων αυτονομούνται και μαθαίνουν να λειτουργούν μόνοι τους. Παράλληλα, ανακαλύπτουν τις κλίσεις και τα προτερήματά τους, ώστε να καταλάβουν με τι θα μπορούσαν να ασχοληθούν επαγγελματικά αργότερα. Επιπλέον, η ύπαρξη εργαστηρίων τα οποία επιλέγουν οι μαθητές στα ειδικά σχολεία τους δίνει τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τις πρακτικές τους γνώσεις σε υπηρεσίες,στις οποίες προσλαμβάνουν άτομα με αναπηρίες/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και δυνατότητες ή σε άλλες εργασίες. Σε αυτό βοηθά επίσης η συνεργασία του ειδικού σχολείου με την τοπική κοινωνία, ώστε να υπάρχει αποδοχή της διαφορετικότητας και ενίσχυση των παιδιών αυτών. Οι ΣΜΕΑΕ βοηθούν σε μεγάλο βαθμό στην αυτόνομη διαβίωση των μαθητών με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς στις ΣΜΕΑΕ

υπάρχουν και μαθήματα αυτόνομης διαβίωσης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ανεξαρτητοποίησή τους και την ομαλή ένταξή τους στην κοινωνία.

Ως προς την κάλυψη του πληθυσμού της ομάδας στόχου το 84,6% των στελεχών του δικαιούχου που συμμετείχαν στην έρευνα απάντησαν ότι καλύφθηκε ο προβλεπόμενος πληθυσμός των ομάδων -στόχου της δράσης «Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», αντίστοιχα το 76,9% απάντησαν ότι καλύφθηκε ο προβλεπόμενος πληθυσμός των ομάδων -στόχου της δράσης «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» και το 92,3% ότι καλύφθηκε ο προβλεπόμενος πληθυσμός των ομάδων -στόχου της δράσης «Ανάπτυξη Υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες».

Επίσης σε ικανοποιητικό βαθμό καλύφθηκε ο προβλεπόμενος πληθυσμός της ομάδας-στόχου της δράσης «Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες του Ε.Π. ΑΝΑΔΕΔΜΒ, όπως αποτυπώνεται στα ΤΔΠ. Σε πολύ μεγάλο βαθμό καλύφθηκε ο προβλεπόμενος πληθυσμός της ομάδας-στόχου της δράσης «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» όπως αποτυπώνεται στα ΤΔΠ και αφορά όλα τα Ε.Π.. Και επιπρόσθετα, σε ικανοποιητικό βαθμό καλύφθηκε και ο προβλεπόμενος πληθυσμός της ομάδας-στόχου της δράσης «Ανάπτυξη Υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» του Ε.Π. ΑΝΑΔΕΔΜΒ.

Ως προς τον βαθμό κάλυψης των αναγκών των ωφελούμενων, η πλειοψηφία των κηδεμόνων (55,1%) απάντησαν ότι είναι ικανοποιημένοι με τον χρόνο ένταξης του μαθητή/τριας το. Ενώ, το 26,3% των κηδεμόνων απάντησαν ότι δεν είναι. Τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι η καθυστέρηση τοποθέτησης του εκπαιδευτικού της παράλληλης στήριξης, αρκετές φορές δεν υπήρχε καθόλου διαθέσιμο εκπαιδευτικό προσωπικό μέσα στην σχολική περίοδο, ως αποτέλεσμα να προσλαμβάνουν ιδιωτική παράλληλη στήριξη. Οι ώρες που τους παρέχεται η παράλληλη στήριξη είναι λιγότερες από αυτές που δικαιούνται. Υπάρχει μεγάλη αναμονή άρα και καθυστερήσεις στην πλειοψηφία των διαδικασιών άρα προτείνουν απλοποίηση διαδικασιών. Σε κάποιες σχολικές μονάδες δεν υπήρχε τμήμα ένταξης. Επίσης, έλλειψη ορθής εξατομικευμένης εκπαίδευσης με την μέθοδο της συμπερίληψης. Τέλος, το εκπαιδευτικό προσωπικό δεν ήταν έμπειρο ώστε να συμβάλλει στην ουσιαστική πρόοδο και εξέλιξη του μαθητή.

Ενώ οι εκπαιδευτικοί επεσήμαναν, ότι οι περιπτώσεις μαθητών υπό διερεύνηση για μαθησιακές δυσκολίες αυξάνονται με γεωμετρική πρόοδο τα τελευταία χρόνια. Το γεγονός αυτό αυξάνει τον όγκο των αιτημάτων προς αξιολόγηση και ο φόρτος εργασίας του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. είναι τέτοιος που δεν του επιτρέπει να βελτιώσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες του.

Η υποστελέχωση και η ελλιπής κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή καταστούν το έργο των ΚΕ.ΔΑ.Σ.Υ. ιδιαιτέρως δύσκολο. Συνεπώς, υπάρχει μεγάλη -σε ορισμένες περιπτώσεις- αργοπορία στην πορεία της αξιολόγησης και της χορήγησης γνωμάτευσης. Κρίνεται αναγκαία η παρουσία μόνιμου προσωπικού στις δομές αυτές καθώς και η στελέχωση τους με επαρκή προσωπικό.

Τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. ως κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, θα πρέπει να έχουν πιο ενεργό ρόλο και η ομάδα των ειδικών να επισκέπτεται τα σχολεία της δικαιοδοσίας του, οργανώνοντας επιμορφωτικά σεμινάρια, δράσεις τόσο για μαθητές όσο και για εκπαιδευτικούς ή και για μία απλή παρατήρηση των παιδιών που αξιολογούν. Όστε, να επικαιροποιούνται και κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς οι κατευθύνσεις και οι στόχοι του εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος που έχουν συνθέσει για κάθε περίπτωση παιδιού.

Επίσης, οι διευθυντές των σχολικών μονάδων που συμμετείχαν στην ομάδα εστιασμένης συζήτησης ανέφεραν ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες από τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. ανταποκρίνονται σε ικανοποιητικό βαθμό στις ανάγκες της σχολικής μονάδας. Αυτό που τονίστηκε είναι ότι η υποστελέχωση των συγκεκριμένων δομών σίγουρα επηρεάζει το έργο τους. Τα στελέχη των ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. δεν επαρκούν για τον τόσο απαιτητικό αλλά απαραίτητο ρόλο τους και η συνεργασία περιορίζεται μόνο σε γραφειοκρατικής φύσης επίπεδο (δημιουργία διαγνώσεων για τους μαθητές). Η στελέχωση με μόνιμο προσωπικό ανάλογο του έργου που καλούνται να υποστηρίξουν τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. και η θέσπιση ενός νομικού πλαισίου που θα καλύπτει πλήρως τη λειτουργία τους, αποφεύγοντας παράλληλα την απίστευτη γραφειοκρατία, θα συνέβαλλε στην βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Επιπλέον οι Περιφερειακοί Διευθυντές επεσήμαναν ότι η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών υποστήριξης από το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ ανταποκρίνεται σε ικανοποιητικό βαθμό στις ανάγκες των σχολικών μονάδων (υποστήριξη εκπαιδευτικών) όσο και των γονέων και ωφελούμενων. Αυτό διαπιστώνεται από τη θετική ανταπόκριση που λαμβάνεται από τους γονείς που έρχονται στην υπηρεσία για να αξιολογηθεί το παιδί τους αλλά και από το γεγονός ότι, πολύ συχνά οι σχολικές μονάδες απευθύνονται στο ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. για υποστήριξη. Η μεγαλύτερη δυσκολία αφορά στην καθυστέρηση έναρξης της αξιολογικής διαδικασίας καθώς και το γεγονός ότι ο αριθμός του προσωπικού επαρκεί στο πολύ μεγάλο αριθμό αιτημάτων που κατατίθενται.

Επιπλέον, είναι γεγονός ότι οι ανάγκες των ωφελούμενων είναι πολύ μεγάλες και όσον αφορά την υποστήριξη εκπαιδευτικών και σχολικών μονάδων και όσον αφορά μαθητές και γονείς και δεν είναι πάντα εύκολο να ανταποκριθεί το ΚΕ.ΔΑ.ΣΥ. με επάρκεια σε όλες αυτές τις ανάγκες. Γίνεται όμως μεγάλη προσπάθεια παρά τον μεγάλο όγκο του αξιολογικού έργου να υπάρχει ανταπόκριση στις ανάγκες των ωφελούμενων και σε μεγάλο βαθμό αυτές καλύπτονται διατηρώντας υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η συνεργασία μεταξύ του Συμβούλου (τέως Συντονιστή) Εκπαιδευτικού Έργου και του Συμβούλου (τέως Συντονιστή) Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής με το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. μπορεί να επιτρέψει την ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων που αντιμετωπίζουν διάφορα φαινόμενα και προκλήσεις που εμφανίζονται στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Με αυτήν τη συνεργασία, μπορεί να προωθηθεί η αντιμετώπιση της σχολικής διαρροής των μαθητών της Ειδικής Αγωγής, δηλαδή η προσπάθεια να αποφευχθεί η πρόωρη εγκατάλειψη του εκπαιδευτικού συστήματος από μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Επιπλέον, μπορεί να αντιμετωπιστούν φαινόμενα όπως ο σχολικός εκφοβισμός, ο γονεϊκός ρόλος, καθώς και η καταπολέμηση κάθε μορφής αποκλεισμού και διακρίσεων, με στόχο την προώθηση της ενταξιακής εκπαίδευσης

Επίσης σχετικά με τις ενέργειες δημοσιότητας παρότι υπήρξε διάχυση της πληροφορίας προς τους ωφελούμενους των δράσεων της Ειδικής Αγωγής είναι σχετικά επαρκής και όχι επαρκής.

Ακόμα σημειώνεται ότι οι περισσότεροι που έχουν εργασθεί σε σχολική μονάδα Ειδικής αγωγής είτε ως εκπαιδευτικοί είτε ως ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό (ΕΕΠ) είτε ως βοηθητικό προσωπικό (ΕΒΠ) δήλωσαν ότι είναι ικανοποιημένοι από την λειτουργία της μονάδας που έχουν υπηρετήσει. Ωστόσο, το 15% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι δεν είναι ικανοποιημένοι. Τα βασικότερα προβλήματα που ανέφεραν είναι η ανεπάρκεια εσωτερικών και εξωτερικών χώρων, η έλλειψη υλικοτεχνικού εξοπλισμού, κτιριακή ανεπάρκεια, η συνεργασία των εκπαιδευτικών σε γενικότερο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος είναι ελάχιστη έως και ανύπαρκτη κάτι που δυσκολεύει την προσπάθεια της παρεχόμενης υπηρεσίας, η έλλειψη εξειδικευμένου εκπαιδευτικού προσωπικού και οι συχνές αλλαγές στο εκπαιδευτικό προσωπικό. Ενώ αρκετά μεγάλο ποσοστό των εργαζόμενων είναι ικανοποιημένοι από το επίπεδο συνεργασίας με την ΕΔΥ και το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.

Δ.3 Αξιολόγηση του κριτηρίου Αποδοτικότητας

Ός προς το κριτήριο της αποδοτικότητας το ποσοστό υλοποίησης του οικονομικού αντικειμένου του συνόλου των Πράξεων της Δράσης «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (σχολικά έτη 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 και 2020- 2021)» είναι πολύ ικανοποιητικό καθώς ανέρχεται σε ποσοστό 82,26%.

Διαπιστώθηκε ότι ο προϋπολογισμός και των τριών δράσεων αναλώθηκε σύμφωνα με τον προγραμματισμό. Πιο συγκεκριμένα, στην δράση «Ανάπτυξη Υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» η απορρόφηση του διαθέσιμου προϋπολογισμού επιτεύχθηκε σε ποσοστό 76,5%, για την δράση «Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» το αντίστοιχο ποσοστό είναι 72,2% και για την δράση «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής

υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» είναι 81,8%. Αναφορικά, με τους παράγοντες που επηρεάζουν την επίτευξη όσο το δυνατόν μεγαλύτερου ποσοστού απορρόφησης, αναφέρθηκαν μεταξύ άλλων, η ταχεία ολοκλήρωση της διαδικασίας αξιολόγησης για την ένταξη ή μη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην Πράξη, η δημοσιότητα της Πράξης, η καλή συνεργασία μεταξύ των σχολικών μονάδων και των Δ/σεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά απορρόφησης εμφανίζει η Πράξη “ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΠΕΠ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΧ. ΕΤΟΣ 2020-2021” με κωδικό MIS 5066831 – και ποσοστό 97,75% που αφορά το σχολικό έτος 2020-2021» του ΠΕΠ: «Κεντρική Μακεδονία 2014-2020», και ακολουθούν η Πράξη “ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΎΝΤΑΞΗ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ Η ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ 2018-2019, 2019-2020 ΚΑΙ 2020-2021” με κωδικό MIS 5030717 και ποσοστό 93,95% που αφορά τα σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021», του ΠΕΠ «Βόρειο Αιγαίο», η Πράξη “ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΕΝΤΑΞΗ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ Ή/ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ 2018-2019, 2019-2020 & 2020-2021” με κωδικό MIS 5031769 και ποσοστό 92,89% που αφορά τα σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021», του ΠΕΠ «Αττική 2014-2020» και η Πράξη “ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ Ή / ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ για τα σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020, 2020-2021”, με κωδικό MIS 5030264 και ποσοστό 92,22% που αφορά τα σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021», του ΠΕΠ «Ανατολική Μακεδονία - Θράκη 2014-2020».

Στο κριτήριο της αποδοτικότητας επίσης εξετάστηκε η αποτελεσματική ή μη υλοποίηση των αξιολογούμενων παρεμβάσεων σε σχέση με το κόστος, δηλαδή το κατά πόσο οι πόροι που χρησιμοποιήθηκαν (εισροές) για την υλοποίηση των παρεμβάσεων μετατράπηκαν με οικονομικό τρόπο σε εκροές κι αποτελέσματα. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάστηκαν και τυχόν αποκλίσεις του μοναδιαίου κόστους των αξιολογούμενων παρεμβάσεων, σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό τους ενώ διερευνήθηκαν οι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοτική εφαρμογή τους.

Ο Δείκτης αποδοτικότητας υπολογίζεται με βάση το λόγο: πιστοποιημένες δαπάνες των πράξεων / αριθμός ωφελούμενων από την πράξη. Σημειώνεται ότι όσο πιο χαμηλή είναι η τιμή του δείκτη τόσο πιο αποδοτική θεωρείται η λειτουργία της Δομής, καθώς επιτυγχάνει την εξυπηρέτηση περισσότερων ωφελούμενων με μικρότερο κόστος.

Ως προς τη δράση «Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» τα στελέχη της ΕΥΔ απάντησαν ότι συνέβαλλε αρκετά στην περαιτέρω ανάπτυξη και εξέλιξη υφιστάμενων πολιτικών, στρατηγικών, κ.α. για την Ειδική Αγωγή και συγκεκριμένα για την ένταξη μαθητών με αναπηρίες ή / και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολικό περιβάλλον.

Η δράση «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» σύμφωνα με τα στελέχη των ΕΥΔ των ΠΕΠ/ η και ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ συνέβαλλε σε πολύ μεγάλο βαθμό στην περαιτέρω ανάπτυξη και εξέλιξη υφιστάμενων πολιτικών, στρατηγικών, κ.α. για την Ειδική Αγωγή και συγκεκριμένα για την ένταξη μαθητών με αναπηρίες ή / και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολικό περιβάλλον.

Ακολούθως, η δράση «Ανάπτυξη Υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» συνέβαλλε αρκετά στην περαιτέρω ανάπτυξη και εξέλιξη υφιστάμενων πολιτικών, στρατηγικών, κ.α. για την Ειδική Αγωγή και συγκεκριμένα για την ένταξη μαθητών με αναπηρίες ή / και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολικό περιβάλλον.

Επίσης, τα στελέχη των ΕΥΔ των ΕΠ ανέφεραν ως κύριους παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοτικότητα των δράσεων Ειδικής Αγωγής το σωστό σχεδιασμό και την έγκαιρη υλοποίησή τους.

Δ.3.1 Βασικά συμπεράσματα

Από την αξιολόγηση της αποδοτικότητας των παρεμβάσεων σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό τους οι πράξεις των ΠΕΠ εμφανίζουν μοναδιαίο κόστος το οποίο κυμαίνεται από 5.700 έως 17.300 ευρώ ανά ωφελούμενο, με τη μέση τιμή να ανέρχεται σε 10.050,19 €. Από την απόκλιση που προκύπτει σε σχέση με το πραγματικό μοναδιαίο κόστος (9.398,92 €), συμπεραίνεται ότι οι πράξεις της εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης από τα ΠΕΠ υλοποιήθηκαν με μικρότερο κόστος από αυτό που είχε αρχικά προσδιορισθεί, καθιστώντας τις πράξεις πολύ αποδοτικές.

Ός προς τη μέθοδο κόστους που ακολουθήθηκε κατά το σχεδιασμό των δράσεων της Ειδικής Αγωγής, ήταν το μοναδιαίο κόστος. Διαπιστώθηκε πως το κόστος των δράσεων ήταν σύμφωνα με τον σχεδιασμό σε όλες τις φάσεις υλοποίησης των δράσεων ειδικής αγωγής, επισημαίνοντας ότι στις σπάνιες περιπτώσεις που απαιτήθηκαν επιμέρους τροποποιήσεις έγιναν εσωτερικά μεταξύ των Υποέργων της Πράξης. Δηλαδή δεν υπήρξαν αποκλίσεις του κόστους από το σχεδιασμό των δράσεων και κατά την υλοποίησή τους. Οι συγχρηματοδοτούμενες δράσεις συνέβαλλαν αρκετά έως πολύ στην περαιτέρω ανάπτυξη και εξέλιξη υφιστάμενων πολιτικών, στρατηγικών, κ.α. για την Ειδική Αγωγή.

Αναφορικά με το κόστος της δράσης «Πρόγραμμα μέτρων εξατομικευμένης υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» διαπιστώθηκε ότι ήταν σύμφωνα με τον σχεδιασμό σε όλες τις φάσεις υλοποίησης του. Σχετικά με το κόστος της

δράσης «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» τα στελέχη ΕΥΔ των ΠΕΠ/ η και ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ. , διαπίστωσαν ότι ήταν σύμφωνα με τον σχεδιασμό σε όλες τις φάσεις υλοποίησης του, με εξαίρεση τα στελέχη των ΕΥΔ του ΠΕΠ«Ανατολική Μακεδονία Θράκη 2014 – 2020» και του ΠΕΠ «Πελοπόννησος 2014 – 2020», που ανέφεραν διαφορές στο κόστος της ανωτέρω δράσης στις φάσεις υλοποίησης του σε σχέση με τον σχεδιασμό. Και σχετικά με το κόστος της δράσης «Ανάπτυξη Υποστηρικτικών Δομών Εκπαίδευσης για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» διαπιστώθηκε ότι ήταν σύμφωνα με τον σχεδιασμό σε όλες τις φάσεις υλοποίησης του.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που πρέπει να αναφερθεί και επηρεάζει την αποδοτικότητα των δράσεων ειδικής αγωγής , σύμφωνα με τους κηδεμόνες, είναι η αλλαγή του εκπαιδευτικού κάθε χρόνο. Το ότι κάθε σχολική χρονιά έρχονται άλλα άτομα αυτό δυσχεραίνει τη σχέση μαθητή - βοηθητικού εκπαιδευτικού. Επίσης, είναι η έλλειψη πείρας, μιας και οι εκπαιδευτικοί είναι πολύ νέοι.

Δ.4 Αξιολόγηση του κριτηρίου Προστιθέμενης Αξίας:

Ός προς το κριτήριο της προστιθέμενης αξίας, διαπιστώθηκε ότι οι δράσεις ειδικής αγωγής έχουν θετικό αντίκτυπο στην εξέλιξη/βελτίωση στην μαθησιακή και ψυχοκοινωνική εξέλιξη του ωφελούμενου. Γενικά οι κηδεμόνες των μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που έχουν συμμετάσχει σε δράσεις Ειδικής Αγωγής είναι ικανοποιημένοι σε μεγάλο βαθμό από τις παρεχόμενες υπηρεσίες, θεωρούν ότι συμβάλλουν σημαντικά στην ένταξη του μαθητή/τριας καθώς επίσης και στην εξέλιξη/βελτίωση του δικαιούχου. Βασικά μέσω της συμμετοχής τους σε δράσεις επιτυγχάνεται η ολόπλευρη και αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή/τρια, η βελτίωση και αξιοποίηση των δυνατοτήτων και δεξιοτήτων του/της, ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη ή η επανένταξη του/της στο γενικό σχολείο, η αντίστοιχη προς τις δυνατότητές του/της ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα και η αλληλοαποδοχή και αρμονικής συμβίωσής του/της στο πλαίσιο της σχολικής κοινότητας. Και ότι οι συγχρηματοδοτούμενες δράσεις συνέβαλλαν αρκετά έως πολύ, στην περαιτέρω ανάπτυξη και εξέλιξη υφιστάμενων πολιτικών, στρατηγικών, κ.α. για την Ειδική Αγωγή και συγκεκριμένα για την ένταξη μαθητών με αναπηρίες ή / και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολικό περιβάλλον.

Ενδεικτικά, η ένταξη των μαθητών από τα Τμήματα Ένταξης στις κανονικές τάξεις σύμφωνα με τους περισσότερους εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής των τμημάτων ένταξης (80,8%) είναι αποτελεσματική. Μόνο, το 11,3% πιστεύει ότι δεν είναι αποτελεσματικοί λόγω της ελλιπούς αξιολόγησης της λειτουργικότητας των μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές ανάγκες σε συνάρτηση της αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, καθώς επίσης και η μη ομαλή μετάβαση σε σχέση με την αντιμετώπιση που λαμβάνουν από τον εκπαιδευτικό γενικής αγωγής. Σε αρκετά μεγάλο βαθμό οι εκπαιδευτικοί ή το ειδικό βοηθητικό προσωπικό που παρέχουν

υπηρεσίες παράλληλης στήριξης θεωρούν ότι οι μαθητές που λαμβάνουν τις ανάλογες υπηρεσίες εντάσσονται αποτελεσματικά στην τάξη.

Ως προς τις αλλαγές / βελτιώσεις που επέφεραν οι αξιολογούμενες παρεμβάσεις στις ομάδες στόχο διαπιστώθηκε ότι οι παρεμβάσεις είχαν κατά κύριο λόγο θετικό αντίκτυπο. Μέσω αυτών έγινε περισσότερο αποτελεσματική η ένταξή τους. Επίσης, επιτεύχθηκε η ολόπλευρη και αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, βελτιώθηκαν και αξιοποιήθηκαν οι δυνατότητες τους και οι δεξιότητές τους ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη τους στο γενικό σχολείο. Τέλος, επιτεύχθηκε η αλληλοαποδοχή και η αρμονική συμβίωση στο πλαίσιο της σχολικής κοινότητας.

Από τις ομάδες εστιασμένης συζήτησης των εκπαιδευτικών, οι περισσότεροι συμφωνούν ότι οι δράσεις ειδικής αγωγής που υλοποιούνται μέσω των ΠΕΠ και του Ε.Π συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της ενταξιακής εκπαίδευσης που είναι η προώθηση της ίσης ευκαιρίας πρόσβασης στην εκπαίδευση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και η ανάπτυξη των απαραίτητων δεξιοτήτων που απαιτούνται για να είναι ενεργά μέλη της κοινωνίας. Οι δράσεις ειδικής αγωγής, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές ως προς τους στόχους της προαγωγής της ενταξιακής κουλτούρας και ήθους στο σχολείο και στην ευρύτερη κοινωνία καθώς και στην ανάπτυξη συνεργατικών πρακτικών. Βασική αρχή του σχεδιασμού ενταξιακής πρακτικής αποτελεί η πεποίθηση πως όλα τα παιδιά μπορούν και έχουν δικαίωμα να μάθουν δημιουργώντας κατάλληλα και ευέλικτα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Τόσο τα τμήματα ένταξης όσο και ο θεσμός της παράλληλης στήριξης, ενισχύουν τόσο μαθησιακά όσο και κοινωνικά αυτούς τους μαθητές, δίνοντάς τους την ευκαιρία να συνυπάρξουν αρμονικά με τους συμμαθητές τους, χωρίς να βιώσουν οι ίδιοι και οι οικογένειές τους τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Τα στελέχη του δικαιούχου επισήμαναν ότι μέσω των δράσεων ειδικής αγωγής προωθήθηκε η συμπερίληψη των μαθητών με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη σχολική τάξη και η συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή του σχολείου, εξασφαλίζοντας στο μέγιστο βαθμό την ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση, την καταπολέμηση των διακρίσεων και την πρόληψη της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου. Επιπλέον, ενισχύθηκαν οι σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) και τα Τμήματα Ένταξης (ΤΕ) που λειτουργούν στα σχολεία γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης με τους αναγκαίους αναπληρωτές Εκπαιδευτικούς Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ) και τους αναγκαίους αναπληρωτές Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού ώστε η εκπαίδευση να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των μαθητών χωρίς διακρίσεις.

Από τις ομάδες εστιασμένης συζήτησης προκύπτει ότι μέσα από τις δράσεις ειδικής αγωγής προωθείται ένα πιο ομαδοσυνεργατικό πνεύμα μεταξύ των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής καθώς και η εφαρμογή νέων πρακτικών μάθησης, και αποδοχής αυτών των παιδιών, από τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης. Επιπλέον, σε ένα βαθμό, καθώς οι μαθητές

μπορούν να συμβαδίσουν με το μαθησιακό επίπεδο της τάξης τους, με την κατάλληλη στήριξη και εξατομίκευση του υλικού, νιώθουν ίσοι με τους συμμαθητές τους και τονώνεται η αυτοπεποίθησή τους. Μέσω των προγραμμάτων αυτών τα παιδιά εντάσσονται ενεργά στο περιβάλλον του σχολείου, δρουν και συνεργάζονται με άλλους μαθητές τυπικής ανάπτυξης στο γενικό σχολείο και λαμβάνουν πολλά εφόδια από αυτό, τόσο γνωστικά, όσο και κοινωνικά - συναισθηματικά. Σημαντικό είναι ότι πλέον στα σχολεία φοιτούν μαθητές και μαθήτριες, που θα ήταν αδύνατο στο παρελθόν. Με τις δράσεις της ειδικής αγωγής μπορούν πλέον να ενταχθούν, να είναι πολύ λειτουργικοί σε αυτό το πλαίσιο και να εξελιχθούν. Παράλληλα, δεν παρακλωύεται το μάθημα της τάξης αλλά προσφέρεται πιο εύκολα η δυνατότητα για εξατομικευμένη εκπαίδευση. Είναι γεγονός, ότι οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες καθώς και με μαθησιακές δυσκολίες τα προηγούμενα χρόνια ήταν εντελώς αποκλεισμένοι από το κοινωνικό σύνολο, επομένως οι δράσεις αυτές έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές ως προς την ενταξιακή εκπαίδευση και τους στόχους της. Μέσα από τις δράσεις ειδικής αγωγής υπήρξε μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για θέματα Ειδικής Αγωγής αλλά και ενημέρωση των γονέων των ωφελούμενων μαθητών όπως και των υπόλοιπων μαθητών.

Από τις ομάδες εστιασμένης συζήτησης των διευθυντών των σχολείων προέκυψε ότι οι δράσεις ειδικής αγωγής έχουν επιφέρει θετικές αλλαγές ως προς τους στόχους της προαγωγής της ενταξιακής εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι παρέχουν:

- Κατεύθυνση και ενίσχυση στην ένταξη του μαθητή στο πλαίσιο της τάξης και της συνύπαρξης σε μία ομάδα περισσότερων παιδιών με τη παρουσία του δασκάλου/ας.
- Βοήθεια στην οργάνωση και πλαισίωση του μαθητή στις διαδικασίες και τους κανόνες που πρέπει να ακολουθεί μέσα σε μία τάξη και πως να ανταποκρίνεται στις ανάγκες που προκύπτουν.
- Ενίσχυση στις εκπαιδευτικές και μαθησιακές δυσκολίες που μπορεί να εμφανίζει ένα παιδί σε ένα ή περισσότερα μαθήματα.
- Υποστήριξη του μαθητή στη διαχείριση της συμπεριφοράς και των συναισθηματικών δυσκολιών που καλείται το παιδί να ελέγξει και να προσαρμόσει σε αυτό το πλαίσιο.
- Ενίσχυση στη γενίκευση των ατομικών στόχων που δουλεύει το παιδί σε κάποιο θεραπευτικό πλαίσιο παρέμβασης εκτός σχολείου.
- Οργάνωση και ενεργή συμμετοχή του μαθητή στο παιχνίδι με άλλα παιδιά.
- Ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων, καθώς δημιουργεί ένα πλαίσιο αλληλεπίδρασης του μαθητή με περισσότερα παιδιά με σκοπό να ενισχυθούν δεξιότητες διαλόγου και οι επικοινωνιακές δεξιότητες.
- Προστατεύουν από τη σχολική βία, το ρατσισμό, τον κοινωνικό αποκλεισμό, την περιθωριοποίηση, το σχολικό εκφοβισμό, ακόμα και την απομόνωση αφού τα

παιδιά αυτά στοχοποιούνται και περιθωριοποιούνται σε μεγάλο ποσοστό. Ανάλογα με τις ανάγκες του παιδιού παρέχει μεγαλύτερο έλεγχο και επίβλεψη για την ασφάλεια του.

→ Είσοδος στη γενίκευση δεξιοτήτων σε ένα μεγαλύτερο και μη οργανωμένο χώρο.

Επίσης οι κηδεμόνες των παιδιών που συμμετείχαν στην ομάδα εστιασμένης συζήτησης, αποτίμησαν θετικά τις δράσεις ειδικής αγωγής δεδομένου ότι όλο και περισσότερα παιδιά χρειάζονται στήριξη στο σχολείο. Επιπλέον, τόνισαν ότι οι δράσεις έχουν βοηθήσει στην προαγωγή της ενταξιακής εκπαίδευσης ιδιαίτερα στις μικρές και απομακρυσμένες περιοχές στις οποίες δεν υπάρχουν οι ίδιες δυνατότητες με τις πόλεις.

Από την πλευρά των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην ομάδα εστιασμένης συζήτησης η παροχή εξειδικευμένων προγραμμάτων και υπηρεσιών και η ανάπτυξη υποστηρικτικών δομών, καθιστά δυνατή την αντιμετώπιση του μαθητή ως ολότητα, δίνοντας έμφαση στην ολόπλευρη ανάπτυξή του, ξεπερνώντας τα όρια της στείρας γνώσης και στοχεύοντας στην ουσία της μάθησης που θα τον βοηθήσει να ενταχθεί αποτελεσματικά στο κοινωνικό σύνολο.

Επίσης, μέσα από τις ομάδες εστιασμένης συζήτησης προέκυψε ότι οι εν λόγω δράσεις έχουν σκοπό τη δημιουργία «ενός σχολείου» για όλους τους μαθητές παρέχοντας στο πλαίσιο του γενικού σχολείου όλα τα απαραίτητα και κατάλληλα μέσα και υλικά, διαδικασίες και υπηρεσίες στη βάση του καθολικού σχεδιασμού για τη μάθηση. Δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα τόσο στη γνωστική, κοινωνική, σωματική, προσαρμοστική αλλά και επικοινωνιακή ανάπτυξη των μαθητών. Η ένταξη ενδυναμώνει και αξιοποιεί τη διαφορετικότητα του κάθε παιδιού, προβάλλοντας έτσι μια ολιστική αντιμετώπιση των μαθητών.

Επίσης, οι εκπαιδευτικοί πρότειναν την καλλιέργεια μιας διεπιστημονικής κουλτούρας-συνεργασίας εκπ/κών Γενικής αγωγής-Ειδικής αγωγής (Τμημάτων ένταξης και Παράλληλης στήριξης) -Ψυχολόγων και Κοινωνικών λειτουργών των ΕΔΥ στα σχολεία, με ώρα που θα προστεθεί στο Αναλυτικό Πρόγραμμα εβδομαδιαίως, ώστε ολιστικά να αντιμετωπίζονται προβλήματα εντός των σχολικών μονάδων, να ακούγονται οι απόψεις και να οργανώνονται σωστά δράσεις αντιμετώπισης κάθε είδους δυσκολιών των μαθητών. Απαραίτητη είναι και η ενδοσχολική επιμόρφωση σε θέματα π.χ. βίας, πένθους, χρόνιων παθήσεων, καλών πρακτικών, σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης από ειδικούς κλπ. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να υπάρχουν λογοθεραπευτές στις ομάδες των ΕΔΥ, εκεί που αδυνατούν ειδικά γονείς λόγω οικονομικής δυσπραγίας, να παρέχουν βοήθεια στα παιδιά τους που αντιμετωπίζουν προβλήματα λόγου.

Όπως επεσήμαναν, οι δράσεις ειδικής αγωγής αντιμετωπίζουν ολιστικά τους μαθητές, εφόσον α) Αξιοποιούν την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας μέσα από την οποία εφαρμόζεται στην πράξη η ενταξιακή-συμπεριληπτική φιλοσοφία στα πλαίσια της

διδασκαλίας μεθοδολογίας β) Η εφαρμογή του εξατομικευμένου προγράμματος παρέμβασης που σχεδιάζεται και υλοποιείται για την υποστήριξη των παιδιών ακολουθεί τις αρχές της διαμορφωτικής αξιολόγησης και πραγματοποιείται μέσα από την συνεργασία του εκπαιδευτικού ΕΕΑ με τους εκπαιδευτικούς καθώς και από τη διεπιστημονική συνεργασία με άλλους επιστήμονες που έρχονται σε επαφή και εργάζονται με τα παιδιά που υποστηρίζονται (εργοθεραπευτές, λογοθεραπευτές, παιδοψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, παιδοψυχίατρους, αναπτυξιολόγους) αλλά και μέσα από τη συνεργασία με τους γονείς.

Οι διευθυντές των σχολείων ανέφεραν, ότι η ολιστική προσέγγιση σε μεγάλο βαθμό πραγματοποιείται, αλλά απαιτούνται περαιτέρω δράσεις που να απευθύνονται και να καλύπτουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες όλων των μαθητών. Επιπλέον, οι ανάγκες που καλούνται να αντιμετωπίσουν είναι τεράστιες και συσσωρευμένες από ελλείψεις και παραλείψεις πολλών ετών και σίγουρα χρειάζεται επιπλέον εκπαιδευμένο προσωπικό καθώς και οι κατάλληλες υποδομές.

Οι κηδεμόνες των μαθητών, θεωρούν ότι γίνεται μια αξιόλογη προσπάθεια από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς όμως σίγουρα υπάρχει περιθώριο βελτιώσεων.

Ός προς την ενημέρωση, η πλειονότητα των κηδεμόνων απάντησε, ότι ο συνηθής τρόπος ενημέρωσης για την συγχρηματοδότηση των δράσεων της Ειδικής Αγωγής από το ΕΣΠΑ 2014-2020 είναι από την σχολική μονάδα (24,3%). Ενώ, το 8,1% ενημερώνετε από τα κοινωνικά δίκτυα, το 3,8% από έντυπο υλικό και 2,6% από εφημερίδα.

Η ενημέρωση που λαμβάνουν οι κηδεμόνες των ωφελούμενων σχετικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες από το προσωπικό της Ειδικής Αγωγής είναι ικανοποιητική, σε ποσοστό 71,8%. Ωστόσο, το 11,7% θεωρούν ότι δεν λαμβάνουν επαρκή ενημέρωση αναφορικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Πιο συγκεκριμένα, ανέφεραν ότι δεν υπάρχει οργανωμένη διαδικασία επικοινωνίας είτε με την σχολική μονάδα είτε με τον εκπαιδευτικό, επομένως θα πρέπει να είναι συγκεκριμένη η διαδικασία επικοινωνίας και περιοδική ώστε οι κηδεμόνες να έχουν σφαιρική εικόνα του μαθητή/τριας. Επίσης, η αντιμετώπιση και ο χειρισμός μαθητών/τριων ειδικής αγωγής πρέπει να είναι ολιστικός με την άμεση συνεργασία εκπαιδευτικού και κηδεμόνα.

Η δημοσιότητα στο πλαίσιο των δράσεων Ειδικής Αγωγής θεωρούν οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής και βοηθητικό προσωπικό (81,1%) ότι έχει συμβάλει στην καλύτερη ενημέρωση των μαθητών/τριών και κηδεμόνων. Ενώ σύμφωνα με τα στελέχη του δικαιούχου /φορέα που συμμετείχαν στην έρευνα, η συνεργασία και η δικτύωση μεταξύ των δομών παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης, εξατομικευμένης ή εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή / και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ήταν αρκετά αποτελεσματική και συνέβαλλε στην ομαλή υλοποίηση των πράξεων.

Επίσης, τα στελέχη των ΕΥΔ των ΕΠ θεωρούν ότι η δικτύωση και η συνεργασία των δομών παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης, εξατομικευμένης ή εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης μαθητών με αναπηρίες ή / και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες λειτούργησε αρκετά αποτελεσματικά με βάση τον αρχικό σχεδιασμό.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των κηδεμόνων των ωφελούμενων 56,8%, που έχουν λάβει μέρος σε δράσεις Ειδικής Αγωγής δεν γνωρίζουν την συμβολή της συγχρηματοδότησης του ΕΣΠΑ 2014-2020. Ενώ, μόλις 22% κηδεμόνες το γνωρίζουν. Το 81,4% των εκπαιδευτικών και του βοηθητικού προσωπικού που συμμετείχαν στην έρευνα, γνωρίζουν για την συμβολή της συγχρηματοδότησης του ΕΣΠΑ 2014-2020 στις δράσεις Ειδικής Αγωγής. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων 58% θεωρεί η συγχρηματοδότηση του ΕΣΠΑ 2014-2020 επέφερε βελτιώσεις/αλλαγές ως προς την ένταξη του ωφελούμενου με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε δράσεις της Ειδικής Αγωγής, κυρίως γιατί προσλήφθηκε μεγάλος όγκος εκπαιδευτικών άρα παρείχε μεγαλύτερη στήριξη σε μαθητές/τριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Τα στελέχη του δικαιούχου/ φορέα ανέφεραν ότι το ΕΚΤ είναι βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο για την υλοποίηση πολιτικών, μεταξύ άλλων, για την κοινωνική ένταξη των μαθητών με αναπηρίες ή / και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η συνεισφορά είναι πολύ σημαντική καθώς ενισχύονται οι σχολικές μονάδες γενικής εκπαίδευσης και ειδικής αγωγής για την υποστήριξη των μαθητών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Επιπλέον, μέσω της χρηματοδότησης, δόθηκε η δυνατότητα πρόσληψης εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού για την κάλυψη των αναγκών που διαπιστώθηκαν.

Σχετικά με τη συνεισφορά της συγχρηματοδότησης από το ΕΚΤ στην ανάπτυξη της πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των μαθητών με αναπηρίες ή / και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες διαπιστώθηκε ότι είναι καθοριστική. Πιο συγκεκριμένα το ΕΚΤ συνεισφέρει στην ανάπτυξη της πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των μαθητών με αναπηρίες ή / και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, δεδομένου ότι υποστηρίζει την προσβασιμότητα όλων των μαθητών στο κοινωνικό γίνεσθαι με αποτέλεσμα την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας και της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου. Επιπρόσθετα, συντελεί στην ομαλότερη ενσωμάτωση των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και εν τέλει στη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής. Επιπλέον, αναφέρθηκε ότι χωρίς τη συγχρηματοδότηση από το ΕΚΤ, οι δράσεις στήριξης μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θα ήταν δύσκολο να υλοποιηθούν. Η πλειοψηφία των στελεχών που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν πως η δημοσιότητα στο πλαίσιο των δράσεων συμβάλλει σε πολύ μεγάλο βαθμό στην καλύτερη ενημέρωση των μαθητών /τριών και κηδεμόνων για τις εν λόγω δράσεις.

Ός προς τη συμβολή των δράσεων Ειδικής Αγωγής που συγχρηματοδοτούνται από πόρους του ΕΚΤ στην υποστήριξη και συνέχιση των συστημικών μεταρρυθμίσεων της εκπαίδευσης σύμφωνα με τα στελέχη ΕΥΔ, οι δράσεις που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ συμβάλλουν

στην συμπερίληψη και ένταξη των μαθητών/ τριών με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη σχολική τάξη του γενικού σχολείου και στη διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής αυτών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Όπως ανέφεραν, επιπλέον συμβάλλουν στην υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων της Εκπαίδευσης καθώς παρέχουν τη δυνατότητα ενίσχυσης του ανθρώπινου δυναμικού των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και των Τμημάτων Ένταξης (ΤΕ) της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία τους. Τα στελέχη ΕΥΔ δεν ανέφεραν αποκλίσεις κατά την υλοποίηση των δράσεων.

Ως προς τη συμβολή της συγχρηματοδότησης από πόρους του ΕΚΤ στη λειτουργία των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) και των Τμημάτων Ένταξης (ΤΕ) και επίτευξη στόχων που τέθηκαν για την ισότιμη πρόσβαση των μαθητών με αναπηρία στην εκπαίδευση η πλειοψηφία των στελεχών ΕΥΔ, συμφωνούν ότι μέσω των ΣΜΕΑΕ και των τμημάτων ένταξης επιτυγχάνεται η διαρκής υποστήριξη των μαθητών με αναπηρίες ή / και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαιδευτική διαδικασία για την ισότιμη συμμετοχή στην εκπαίδευση. Όπως επεσήμαναν, απαραίτητες είναι και άλλες υποστηρικτικές δομές που θα συμβάλλουν σε αυτή την κατεύθυνση.

Ως προς τη συμβολή της συγχρηματοδότησης από πόρους του ΕΚΤ της δράσης για την ενίσχυση του θεσμού της εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης στα σχολεία γενικής αγωγής της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην επίτευξη των τιθέμενων στόχων για την ενταξιακή εκπαίδευση και τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, σύμφωνα με τα στελέχη ΕΥΔ, η δράση έχει επιτύχει τους στόχους της που είναι η εξασφάλιση της πρόσβασης των παιδιών με αναπηρία ή/ και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαίδευση και την ισότιμη συμμετοχή της ένταξης στη σχολική κοινότητα. Μέσω των δράσεων ειδικής αγωγής εξασφαλίζεται η προσβασιμότητα όλων των μαθητών στο κοινωνικό γίνεσθαι με αποτέλεσμα την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας και της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.

Ως προς τη συμβολή της συγχρηματοδότησης από πόρους του ΕΚΤ της δράσης στην ενίσχυση του θεσμού της εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης και στην κάλυψη των αναγκών των μαθητών στο σύνολο της χώρας, τα στελέχη ΕΥΔ, απάντησαν ότι η συγχρηματοδότηση από πόρους του ΕΚΤ καλύπτει ένα μέρος του κόστους για την στήριξη του θεσμού της εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης. Σχετικά με διαφοροποιήσεις που μπορεί να παρατηρούνται, τα στελέχη ΕΥΔ ανέφεραν ότι ίσως να υπάρχουν κάποιες κυρίως σε απομακρυσμένες περιοχές της χώρας.

Ως προς τη συμβολή της συγχρηματοδότησης του ΕΣΠΑ στη βελτίωση των δράσεων Ειδικής Αγωγής οι περισσότεροι συμμετέχοντες θεωρούν ότι η συγχρηματοδότηση των δράσεων Αγωγής και Εκπαίδευσης συνέβαλλε στη βελτίωση τους. Όπως επεσήμαναν, αυτό σημαίνει ότι αφενός συμβάλλει στον στόχο της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης και αφετέρου ότι θα πρέπει οι δράσεις ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης να στηρίζονται στη συγχρηματοδότηση

του ΕΣΠΑ. Για την επίτευξη του στόχου της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός, στη διαμόρφωση του οποίου θα πρέπει να συμμετέχουν οι αρμόδιοι φορείς όπως η Ε.Σ.Α.μεΑ. και οι αντιπροσωπευτικές οργανώσεις της.

Ε. Προτάσεις για μελλοντική εφαρμογή:

Οι προτάσεις για την μελλοντική εφαρμογή των Δράσεων της Ειδικής Αγωγής μετά την ανάλυση των στοιχείων της πρωτογενούς και δευτερογενούς έρευνας πεδίου ταξινομούνται σε πέντε (5) κατηγορίες ως εξής:

1. Προτάσεις για βασικές θεσμικές ρυθμίσεις για τις δράσεις ειδικής αγωγής
2. Προτάσεις για Θεσμικές Ρυθμίσεις για την παροχή βελτιωμένων υπηρεσιών
3. Συμπληρωματικές προτάσεις για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών
4. Προτάσεις για ολιστική αντιμετώπιση των μαθητών Ειδικής Αγωγής
5. Προτάσεις για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των Δράσεων της Ειδικής Αγωγής

Ε.1 Προτάσεις για βασικές θεσμικές ρυθμίσεις για τις δράσεις ειδικής αγωγής

Παρατίθενται προτάσεις για βασικές ρυθμίσεις για τις δράσεις ειδικής αγωγής:

- Ενίσχυση της χρηματοδότησης.
- Εκπαίδευση και κατάρτιση του προσωπικού.
- Αναθεώρηση των προγραμμάτων σπουδών.
- Ενίσχυση της συνεργασίας.
- Ίδρυση νέων Τμημάτων Ένταξης.
- Επαναπροσδιορισμός του τρόπου λειτουργίας: του θεσμού της Παράλληλης στήριξης και των Τμημάτων Ένταξης.
- Τα αιτήματα αξιολόγησης για Παράλληλη Στήριξη και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό να γίνονται μέσω του σχολείου και όχι κατευθείαν στα ΚΕΔΑΣΥ.
- Πρόσληψη στα ΚΕΔΑΣΥ παιδοψυχιάτρων.
- Δράσεις συνεργασίας με Κ.Ψ.Υ., Ιατροπαιδαγωγικά κέντρα, Κέντρα Νοσηλευτικών Ιδρυμάτων.
- Βελτίωση των κτιριακών υποδομών των ΚΕΔΑΣΥ και της υλικοτεχνικής τους υποδομής.
- Εξασφάλιση περισσότερων ψυχομετρικών εργαλείων για τα ΚΕΔΑΣΥ καθώς και εργαλείων για τη μαθησιακή αξιολόγηση των μαθητών.
- Η λειτουργία σε γεωγραφικές ενότητες σχολικών μονάδων με ενταξιακόπροσανατολισμό, ή τάξεις ένταξης.
- Μεγαλύτερη σαφήνεια στις οδηγίες στα ΚΕ.ΔΑ.ΣΥ. για το ποιοι μαθητές είναι για το κάθε πλαίσιο φοίτησης.
- Κατάρτιση του να είναι τελική απόφαση του γονέα που θα φοιτήσει το παιδί του.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση της Ειδικής Αγωγής από την ηλικία των 3 χρόνων

- Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης μετά το Λύκειο.
- Όλα τα σχολεία να περιλαμβάνουν τάξεις συμπερίληψης.
- Αλλαγή του Νόμου σχετικά με τον τρόπο υποβολής αιτήματος αξιολόγησης προς τα ΚΕΔΑΣΥ.
- Νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών ανά αναπηρία για τη Δ/βθμια Εκπ/ση
- Εισαγωγή περισσότερων ειδικοτήτων στα Τμήματα Ένταξης.
- Δυνατότητα αξιολόγησης των ωφελούμενων μαθητών στις ΣΜΕΑΕ με αναλυτική έκθεση.

Ε.2 Προτάσεις για Θεσμικές Ρυθμίσεις για την παροχή βελτιωμένων υπηρεσιών

Επιπλέον και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι θεσμικές ρυθμίσεις είναι απαραίτητες για το σύστημα της Ειδικής Αγωγής, προκειμένου να παρέχονται βελτιωμένες υπηρεσίες στους μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες καθώς και ως εγγύηση της σταθερότητας και της ποιότητας του συστήματος αποτρέποντας τη δημιουργία επιπλέον προβλημάτων ως εξής:

- Αλλαγές στα προγράμματα βασικών σπουδών των εκπαιδευτικών γενικής αγωγής.
- Στελέχωση των σχολικών μονάδων με υψηλά ειδικευμένους επαγγελματίες σε θέματα ειδικής αγωγής κι εκπαίδευσης.
- Δημιουργία δικτύων συνεργασίας μεταξύ σχολείου - οικογένειας – κοινότητας.
- Έγκαιρη αξιολόγηση των μαθητών από τα αρμόδια διαγνωστικά κέντρα (στελέχωση με περισσότερο προσωπικό).
- Σαφείς όροι λειτουργίας του θεσμού της παράλληλης στήριξης ώστε να μην υπάρχουν παρερμηνείες.
- Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της Ειδικής Αγωγής και προσαρμογή της παρεχόμενης στήριξης, με σχετικές θεσμικές ρυθμίσεις.
- Αύξηση των κονδυλίων που αφορούν απευθείας στις ανάγκες της ειδικής αγωγής είτε με έμμεσες παρεμβάσεις στην ποιοτική και ποσοτική αναβάθμισή της σε επίπεδο υποδομής.
- Απαραίτητη η στελέχωση των τμημάτων ένταξης να γίνεται από εκπαιδευτικούς που έχουν προϋπηρεσία.
- Ανάπτυξη ευέλικτων Προγραμμάτων Σπουδών με ευρύτητα ως προς τη δράση του εκπαιδευτικού για τη διδασκαλία της διδακτέας ύλης.
- Η διαμόρφωση ενός εθνικού πλαισίου για την Ειδική Αγωγή και τη διασφάλιση της συνέπειας των προγραμμάτων σε όλη τη χώρα.
- Η διασφάλιση της εκπαίδευσης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών που αναλαμβάνουν τη διδασκαλία των μαθητών με εκπαιδευτικές ειδικές ανάγκες.

- Η παροχή πλήρους και κατάλληλης ενημέρωσης στους γονείς και τους κηδεμόνες σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες της Ειδικής Αγωγής.
- Μείωση της γραφειοκρατίας ώστε να μπορούν οι εκπαιδευτικοί να κινούν τις διαδικασίες για ειδικό βοηθητικό προσωπικό ή παράλληλη στήριξη χωρίς καθυστερήσεις.
- Επανεξέταση του προγράμματος σπουδών των ΕΝΕΓΥΛ.
- Διαφοροποίηση της διδακτέας όσο και της εξεταστέας ύλης για τους μαθητές/τριες ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών.
- Δημιουργία ΤΕ σε ΟΛΑ τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Να δίνεται παράλληλη στήριξη σε μαθητές με νοητική υστέρηση και ΔΕΠΥ (στη βθμια).
- Να εξετάζονται προφορικά μαθητές με νοητική υστέρηση.
- Να καταργηθεί η Τράπεζα Θεμάτων στα ΕΝΕΕΓΥΛ (καθώς προστίθεται μια επιπλέον - άνευ λόγου- δυσκολία για τους μαθητές).
- Ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί να διατίθενται για περισσότερες μέρες την εβδομάδα στο σχολεία.
- Υποχρεωτική εξέταση όλων των μαθητών κατά την είσοδο τους στην υποχρεωτική εκπαίδευση με την εγγραφή τους δηλαδή στο προνήπιο το αποτέλεσμα να είναι περισσότερο δεσμευτικό για τους γονείς.
- Σαφές νομοθετικό πλαίσιο για τη συνεργασία των εκπαιδευτικών Ειδικής και Γενικής αγωγής στα πλαίσια των αναλυτικών προγραμμάτων.
- Η Ειδική Αγωγή να πλαισιωθεί από συγκεκριμένη νομοθεσία που να ορίζει με σαφήνεια υποχρεώσεις, δικαιώματα και όρια δράσης όλων των εμπλεκόμενων.
- Αλλαγή πλαισίου λειτουργίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με διαχωρισμό από αυτό της πρωτοβάθμιας.
- Επικαιροποίηση των αναγκών της ειδικής αγωγής με τη δημιουργία νέων σχολικών μονάδων που να ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία.
- Οι ΕΔΥ των ομάδων των σχολείων να συναντιούνται στην αρχή της σχολικής χρονιάς.
- Σαφής προσδιορισμός του πλαισίου της Παράλληλης Στήριξης.
- Στελέχωση των ΚΕΔΑΣΥ με εκπαιδευτικούς ΕΑΕ ειδικοτήτων Φυσικών Επιστημών και άλλων ειδικοτήτων με εξειδίκευση στη ΕΑΕ, όπως τους εκπαιδευτικούς Πληροφορικής.

Ε.3 Συμπληρωματικές προτάσεις για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών

Για να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες της ειδικής αγωγής, μπορούν να ληφθούν υπόψη ορισμένες συμπληρωματικές δράσεις ως εξής:

- Αναβάθμιση της κατάρτισης και εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών.

- Επιπλέον προσωπικό και υποστήριξη.
- Ενίσχυση των πόρων και των εκπαιδευτικών υλικών.
- Ουσιαστική συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, γονέων και ειδικών.
- Προσαρμογές στο περιβάλλον και στις δομές.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων εθελοντισμού.

Ε.4 Προτάσεις για ολιστική αντιμετώπιση των μαθητών Ειδικής Αγωγής

Η αντιμετώπιση των μαθητών Ειδικής Αγωγής απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση, που λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες τους σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Αυτό περιλαμβάνει τόσο την εκπαιδευτική πτυχή, όσο και την κοινωνική, συναισθηματική και σωματική τους ευημερία ως εξής:

- Αύξηση των ωρών υποστήριξης μαθητών/τριών από τα τμήματα ένταξης σε σχέση με τις προτεινόμενες από το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.
- Έμφαση στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.
- Σαφέστερη, και πιο εξειδικευμένη νομοθεσία που διέπει τα τμήματα ένταξης.
- Ενημέρωση εκπαιδευτικών γενικής αγωγής για την ενίσχυση της συμπερίληψης μέσω της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.
- Προώθηση της συνδιδασκαλίας.

Η ολιστική αντιμετώπιση των μαθητών θα πρέπει να γίνεται πριν την ένταξή τους στην εκπαίδευση με τη διάγνωση του μαθητή, από τον παιδίατρο ή άλλο ειδικό.

Ε.5 Προτάσεις για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των Δράσεων της Ειδικής Αγωγής

Δράσεις που θα μπορούσαν να συμβάλλουν, μεταξύ άλλων, στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, στην ενίσχυση της ευημερίας των μαθητών/τριών με αναπηρία και των οικογενειών τους, στην ευέλικτη προσαρμογή και ανταπόκρισή τους στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, είναι:

- Δράσεις για την ενίσχυση της έγκαιρης εκπαιδευτικής παρέμβασης.
- Δράσεις για την ενίσχυση της συναισθηματικής, ψυχικής, εκπαιδευτικής και κοινωνικής ανθεκτικότητας των μαθητών/τριών με αναπηρία κατά τη διάρκεια των εκπαιδευτικών τους μεταβάσεων.
- Δράσεις ψυχοεκπαίδευσης και συμβουλευτικής των γονέων μαθητών με αναπηρία προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητες της αναπηρίας των παιδιών τους
- Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της μαθητικής και της ευρύτερης κοινότητας σε θέματα αναπηρίας και συμπερίληψης.

- Δράσεις συνέργειας των εκπαιδευτικών φορέων (σχολικές μονάδες, ΚΕΔΑΣΥ) με αναγνωρισμένους φορείς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (Μονάδες ψυχικής υγείας, ΜΚΟ, Σύλλογοι/Ομοσπονδίες Γονέων Ατόμων με αναπηρία) με στόχο τη διενέργεια των ανωτέρω Δράσεων.
- Δράσεις για την κοινωνικό-συναισθηματική και ψυχική υγεία ως μέρος των προγραμμάτων εκπαίδευσης.
- Σχεδιασμός και εφαρμογή δράσεων για την παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών αξιολόγησης και υποστήριξης για τους/τις μαθητές με αναπηρία που υφίστανται κίνδυνο πολλαπλών διακρίσεων (Ρομά με αναπηρία, πρόσφυγες και μετανάστες με αναπηρία κ.τ.ό.)."

EXECUTIVE SUMMARY

The Present Report (Final Report) constitutes the 4th Deliverable of the contract entitled "Provision of Consultant services for the Evaluation of Special Education actions of the Operational Program Human Resource Development, Education & Lifelong Learning (OP ANADEDBM) and the Regional Operational Programs (RPP)", as it currently applies.

A.Introduction – development of the assessment:

The 1st Deliverable of the Contract included the Implementation Methodology of the entire evaluation and the 2nd Deliverable the qualitative research findings from the available secondary data as well as the Field Research Questionnaires (Questionnaires and focus group questions). It is noted that in the 2nd Deliverable, the methodology was updated regarding the sample of the field survey as new data was available from ESPA Executive Unit – Education Sector of the Ministry of Education and Religious Affairs³.

In the 3rd Deliverable, the contracting company contacted both the Special Service of the "Human Resources and Social Cohesion" Program and the competent Ministry of Education and Religious Affairs, Directorate of Special Education to make it possible to conduct the field research.

From a technical point of view, the contracting authority created electronic questionnaires that were sent to all those involved in the field research. The methodology for conducting the field research was applied to two distinct categories of recipients: a) those involved with the Ministry of Education through correspondence with the Directorate of Special Education and b) those involved in the Operational Programs through the Special Service of the "Human Resources and Social Cohesion" Program and the ESF Actions Coordination and Monitoring Authority (EYSEKT).

In particular, the relevant links were sent to the recipients with a relevant circular with instructions for completion by group of stakeholders. The survey lasted from 06.05.2023 to 31.05.2023 gathering more than ten thousand (10,000) questionnaires as reflected in the corresponding section (documentation of sample achievement).

The questionnaires for the Special Education staff and the General Education teachers as well as the Support Structures had a particular response. There was also a corresponding response to the questionnaires of the focus groups, but as they concern a qualitative analysis, they are included in the synthesis of the results in the 4th Deliverable.

³ Data related to the process of determining the sample of the field survey.

B.The object of the study is the evaluation of Special Education actions:

1. Program of personalized support measures for students with disabilities and / or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021) of the OP ANAD EDBM,
2. Specialized educational support program for the integration of students with disabilities and / or special educational needs
3. Development of Support Structures for the integration and inclusion in the education of students with disabilities and / or special educational needs "(school years 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018) and Strengthening of Support Educational Structures (school years 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021) of the Operational Program ANADEDBM, with the aim of evaluating their results in relation to the objectives of the individual Operational Programs and with the ultimate goal of utilizing the conclusions and integrating them in the planning of the next implementation sessions of the program and the next programming period.

C.Theoretical Framework for the implementation of Special Education Actions:

Combating discrimination and inequality as well as promoting equal opportunities for all, including people with disabilities, are objectives of both national and European social policy. The implementation of relevant actions is directly linked to the terms of the International Covenant on the Rights of Persons with Disabilities.

"Students with Disabilities and / or Special Educational Needs", are considered, those who for the whole or a certain period of their school life show significant learning difficulties due to sensory, mental, cognitive, developmental problems, mental and neuropsychiatric disorders which, according to interdisciplinary assessment, affect the process of school adaptation and learning. Students with disabilities and / or special educational needs include especially those with mental disabilities, sensory visual impairments (blind, visually impaired), sensory hearing disabilities (deaf, hard of hearing), restricted mobility, chronic incurable diseases , special learning difficulties such as dyslexia, dysgraphia, attention deficit syndrome with or without hyperactivity, developmental disabilities (autism spectrum), mental disorders and multiple disabilities.

Internationally, the goals of combating discrimination, promoting rights and equal opportunities for people with disabilities are directly linked to the terms of the 2006 UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, which has been ratified. by the Greek state with Law 4074/2012. Under the Convention, the Contracting Parties must adopt all appropriate measures for the implementation of the rights recognized in it, including the right of persons with disabilities to education, work and health on an equal basis with others, in satisfactory conditions of care and living, and their integration into the community.

Disabled people face social barriers, due to the lack of information. Social awareness and vigilance were set as a catalyst for the avoidance of marginalization and their smooth integration into society. Awakening of society or information, as it is entitled in the Convention, is one of the preconditions for the effective implementation of the Convention. With this original title, the provision of the Convention obliges the states parties to immediately adopt a series of measures, effective and appropriate, in order to awaken the society, starting from the family level, for the respect of the rights and dignity of the disabled.

Raising public awareness will be achieved as the Convention emphasizes by breaking down stereotypes, prejudices and harmful practices concerning people with disabilities, including those related to gender and age. Among the measures that are recognized as beneficial in this direction, it is worth mentioning the respect of the disabled, starting from the educational system, from the small classes of the school, the encouragement of the media to help in this direction, the adoption of special programs for awakening of society, etc. Above all, however, systematic alarm is required for accessibility to the natural environment, transport, information and communication and services. The awakening should concern both the public and the private sector and will be carried out in collaboration with the disabled, NGOs and experts, while the media have a key role in this matter. and experts, while the media have a key role in this matter.

Inclusive Education is part of both the Child Guarantee policy and part of the aforementioned Common European Instruments for Institutionalization. For the latter, it is a key preventive measure to avoid institutionalization, eliminate institutional care feedback and promote independent living. Reference is made to the implementation of actions for the access of children to conventional (mainstream) education, such as personal assistance or teachers for children with disabilities, the adaptation of the school environment, the provision of special equipment, as well as the formulation of special adapted teaching programs.

Inclusion is a process of systemic reform, which includes changes and modifications in content, teaching methods, approaches, structures and strategies in education to overcome obstacles, in order to provide all students with a fair and participatory learning experience and environment, which better meets their requirements and preferences. Also utilizing special Matrix of Relevance, the criteria of Relevance and Cohesion were examined, where it was confirmed that the Special Education actions are a result of National Strategies and priorities such as the National Strategy for Social Inclusion, the National Strategy Framework for reducing school dropout in Greece. Deinstitutionalization, while taking into account, during their program planning, the needs of the target group (people with disabilities). Special Education actions are also relevant to the architecture of the Regional Social Integration Strategies, but also to the needs of the target group.

The support of students with learning difficulties in Greece is implemented: (a) by the class teacher in cases where special education and training services are not available, (b)

collaboratively by the class teacher and the specialist pedagogue / orthopedic teacher in the context of the operation of the integration department and (c) in collaboration with the class teacher and the special pedagogue / orthopedic teacher in the context of the implementation of the institution of co-education / parallel support. Students with disabilities and special educational needs do not include students with low school performance who are causally linked to external factors, such as linguistic or cultural backgrounds or are third-country nationals. Students with disabilities and special educational needs do not include students with low school performance who are causally linked to external factors, such as linguistic or cultural peculiarities or are third-country nationals. Also students with complex cognitive, emotional and social difficulties, delinquent behavior due to abuse, parental neglect and abandonment or due to domestic violence, belong to people with special educational needs. In this context, the Greek state has also implemented a Strategy to reduce premature school leaving.

According to the new disability classification system, disability is defined as a complex and changing phenomenon, due to the interaction of a person's personal characteristics and the characteristics of the environment in which the person lives. Therefore, human functionality is influenced by the environment, both physical and social, which can facilitate or hinder him in his activities and his participation in social becoming. For this reason, it is proposed to create a new, educational model that will perceive disability both as a consequence of the reduced participation of the individual in the educational and cultural activity of society as a whole, and in the rejection of his personal culture, because it is considered differentiated.

The need to ensure to all, without exception, citizens, and especially to Persons with Disabilities, equal opportunities for their unhindered and autonomous participation in all areas of social, economic and political life of the country, in addition to an explicit constitutional requirement, is also a social sought, inextricably linked to the core of the protection of human value and dignity and the principles of Democracy and the Rule of Law.

Disabled people face social barriers, due to the lack of information. Social awareness and vigilance were set as a catalyst for the avoidance of marginalization and their smooth integration into society. Awakening of society or information, as it is entitled in the Convention, is one of the preconditions for the effective implementation of the Convention. With this original title, the provision of the Convention obliges the states parties to immediately adopt a series of measures, effective and appropriate, in order to awaken the society, starting from the family level, for the respect of the rights and dignity of the disabled. Raising public awareness will be achieved as the Convention emphasizes by breaking down stereotypes, prejudices and harmful practices concerning people with disabilities, including those related to gender and age. Among the measures that are recognized as beneficial in this direction, it is worth mentioning the respect of the disabled, starting from the educational system, from the small classes of the school, the encouragement of the media to help in this

direction, the adoption of special programs for awakening of society, etc. Above all, however, systematic alarm is required for accessibility to the natural environment, transport, information and communication and services. The awakening should concern both the public and the private sector and will be carried out in collaboration with the disabled, NGOs and experts, while the media have a key role in this matter.

The Strategy 2020-2030 is based on its predecessor, the European Disability Strategy 2010-2020, and contributes to the implementation of the European Pillar of Social Rights and supports the implementation by the EU and the Member States of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities at both EU and national level. The new ten-year strategy identifies the main initiatives around three key issues:

-Union rights: People with disabilities have the same right as other EU citizens to move to another country or to take part in politics. Based on the experience of the ongoing pilot project in eight countries, by the end of 2023 the European Commission will propose a European Disability Card for all EU countries, which will facilitate the mutual recognition of disability status between Member States, helping people with disabilities to make full use of their right to free movement. The Commission will also work closely with Member States to ensure the inclusion of people with disabilities in the electoral process of 2023.

-Independent living and autonomy: People with disabilities have the right to live independently and to choose where and with whom they wish to live. To support independent living and integration into the community, the Commission will develop guidance and launch an initiative to improve social services for people with disabilities.

-No discrimination and equal opportunities: The strategy aims to protect people with disabilities from all forms of discrimination and violence. It aims to ensure equal opportunities for access to justice, education, culture, sports and tourism. Equal access must also be ensured to all health and employment services.

"Deinstitutionalization" means the process of developing a range of services in the local community, including prevention, in order to eliminate the need for institutional care. "Local community services" means the range of services that enable individuals to live in the local community. It includes services related to housing, healthcare, education, employment, culture and leisure, to which everyone should have access, regardless of the nature of their disability or the level of support they need. The relevant guidelines are based on the aforementioned international conventions. They point out the need to develop National Strategies for the Transition from Institutional Care to Community Level (deinstitutionalization strategies), which should have the following characteristics: a) Closure of long-term residency institutions, b) Development of high quality personalized services at family and local level, including those aimed at preventing the institutionalization and transfer of resources from long-term residency institutions to new services, in order to ensure long-term sustainability, c) Access to all mainstream services - contract services without

Παροχή υπηρεσιών Συμβούλου για την Αξιολόγηση δράσεων Ειδικής Αγωγής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ) και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ)

exclusions - such as education and training, employment, housing, health and transportation to all children and adults with support needs.

The ESF during the period 2014 – 2020 is used to improve access to affordable, sustainable and high quality services of general interest, particularly in the areas of health care, employment and training services, services for the homeless, out-of-school care services, childcare services and long-term care services. The supported services can be public, private and/or services at the level of local communities, and provided by different types of benefits, ie public administrations, private companies, social enterprises, non-governmental organizations.

The Operational Program "Human Resources Development, Education and Lifelong Learning" is part of the development planning of the NSRF 2014-2020, as it includes the financial priority interventions for "Development and capacity building of human resources - active social inclusion" while called tackle the most negative effects of the crisis and the recession, unemployment and poverty.

Priority Axis 6 of the Operational Program serves the identified development needs associated with the continuation and the support of systemic reforms and the upgrading of all aspects of education. Furthermore, the application of new technologies and quality assurance at all levels of the country's education system, the combat of premature school leaving and the promotion of early completion of studies in higher education. Finally, the specific priority axis enhances the quality and effectiveness of higher education through the promotion of research and innovation and the empowerment of human research potential.

The ESF+ during the NSRF programming period 2021 - 2027 will provide support to improve the quality, dissemination, effectiveness and connection of education and training systems to the labor market, including through the promotion of digital learning, validation non-formal and informal learning and professional development of teaching staff, in order to facilitate the acquisition of key skills such as health literacy, communication media, business skills, foreign languages, digital skills and sustainable development that everyone needs for their personal fulfillment and development, employment, social inclusion and active participation in society. ESF+ support should promote equal access for all, especially disadvantaged groups, to quality education and training without segregation and exclusion, from pre-school education and care, with a particular focus on children from socio-economically disadvantaged backgrounds, through the general and vocational education and training. Member States and the Commission should ensure that the ESF+ contribution promotes equal opportunities for all, without discrimination, in accordance with Article 10 TFEU, promotes the equal integration of people with disabilities in society and contributes to the implementation of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities adopted on December 13, 2006 in New York.

Specifically through Special Objective: ESO4.6. Promoting equal access to and completion of quality and inclusive education and training, in particular for disadvantaged groups, from early childhood education and care to general and vocational education and training, to higher education, and adult education and training , including the facilitation of learning mobility for all and the accessibility of people with disabilities (EKT+) of Policy Objective 04 of the Operational Program "Human Resources & Social Cohesion 2021 – 2027" and the corresponding Regional Operational Programs the need for equal access to all levels of education, vocational training and adult training to support people with disabilities/special educational needs and/or from SEN with an emphasis on both broad awareness and targeted accessibility training.

Through the implementation of evidence-based, comprehensive and coherent policies, early intervention is promoted, the prevention of early school leaving and the strengthening of participation in public education and training without discrimination. Improving performance with an emphasis on disadvantaged groups is linked to ensuring equal opportunities in education and is the means for the equal inclusion of individuals in social and economic life. The provision of specialized support (apart from the classroom teacher) is significantly limited during the transition from Primary to Secondary education, where the percentage of students who are supported only by general classroom teachers exceeds 90%. The established inequalities, which have worsened due to the economic crisis, also affect the possibility of access to tertiary education. In the context of the Individualized Educational Support for students with disabilities, 2,418 benefiting school units are recorded (SMEAE and with integration sections in general schools), while in the context of the Specialized Educational Support for students with disabilities, 4,918 benefiting school units are recorded (general and vocational education schools).

At the level of primary and secondary education, the action will be implemented to support the uniform systematic and inclusive attendance and inclusion in the education of students with disabilities and special educational needs through (indicatively) remedial teaching, literacy support and strengthening of socio-emotional development and resilience of students, reinforcement of kindergartens and primary schools in educational priority zones, expansion of full-day kindergartens and primary schools, etc. The expansion of the school operation without additional financial burden for the family has a significant added value for society as a) it ensures the access of all students to a free and quality school program by creating equal learning opportunities, compensating the inequalities that arise due to the different socio-economic background and b) contributes both to facilitating the participation of parents-guardians in the labor market and to supporting the family income.

[D.Research evaluation of Special Education Actions:](#)

In order to evaluate the Special Education Actions in terms of the criteria of relevance & appropriateness, effectiveness, efficiency and added value, a field survey was carried out in fourteen (14) groups of participants as follows:

- GROUP 1 - GUARDIANS OF BENEFICIARY STUDENTS with disabilities and/or special educational needs.
- GROUP 2 - SPECIAL EDUCATION TEACHERS, who are employed or have been employed in the past (from the 2014-15 school year onwards).
- GROUP 3 - SPECIAL EDUCATION/CO STAFF (EEP) - SPECIAL ASSISTANT STAFF (ESP) who are employed or have been employed in the past (from the school year 2014-15 onwards) either in formal/general education units or in SMEAE
- GROUP 4 - GENERAL/TYPICAL EDUCATION TEACHERS who during their career in public education (from the school year 2014-15 onwards) have collaborated with EAE EDUCators and members of the EDY either, due to Parallel support for their student, either due to the existence of an Integration Department in a school of their service unit.
- GROUP 5 - Heads of SMEAE and Heads of PRIMARY SCHOOL UNITS operated by EDY.
- GROUP 6 - SPECIAL EDUCATION TEACHERS (KEDASY EAE FACILITIES) who are employed or have been employed in the past (from the school year 2014-15 onwards).
- GROUP 7 - SPECIAL EDUCATION/CO STAFF (EEP) of KEDASY.
- GROUP 8 - SPECIAL EDP/CO STAFF (EEP) of the EDY of the SDEY who are employed or have been employed in the past (from the school year 2014-15 onwards)

Below is the description of the main findings per evaluation question:

D.1 Evaluation of the Relevance & Coherence criterion

Utilizing special Release Matrices, the Relevance and Cohesion criteria were examined, where it was confirmed that the Special Education actions are a result of National Strategies and priorities such as the National Social Inclusion Strategy, the National Strategy Framework for reducing school dropout in Greece. Deinstitutionalization, while taking into account, during their program planning, the needs of the target group (people with disabilities). Special Education actions are also relevant to the architecture of the Regional Social Integration Strategies but also to the needs of the target group.

The criterion of Relevance and Suitability concerns the connection / relevance of the planning of the evaluated actions with the individual challenges and needs in the field of special education as well as the objectives of the National Policies and Strategies which they serve. The evaluation is expected to provide information on whether the interventions are in line

with the needs and priorities that were set and especially with the thematic goal, the investment priority and the specific goal that they serve.

In particular, questions are expected to be answered about the extent to which the planning of the interventions was appropriate to meet the needs of the beneficiary population. In addition, whether and to what extent other interventions in national and European policies, strategies and action plans were taken into account in the planning (ESKE, PES, EU Guidelines such as the transition from institutional care to local community care, etc.).

The relevance of the interventions in terms of the objectives of the current National / European Policies & Strategies & Action Plans and the relevance of the design of the interventions to the needs of the beneficiary population, were examined. The evaluation of the degree of relevance is based on three options: low, medium and high on a rating scale from 1 to 3, where 1 zero or low relevance, 2 medium relevance and 3 high relevance. The calculation of the relevance value is derived from the quotient of the total values of the rating scores in relation to the sum of the maximum scores that the scoring fields can receive.

The evaluation extends to all phases of action planning (program planning, specialization of interventions, calls for proposals) and covers the connection / relevance of interventions with national and regional needs / priorities. At the same time, in this context, the consistency / appropriateness of the planning of the interventions will be examined, in order to achieve the expected results and to meet the basic needs / challenges highlighted by the analysis, which supported the program design and implementation planning of the evaluated interventions.

Regarding the degree of relevance & coherence of the interventions in relation to the needs and priorities set with the thematic objective, the investment priority and the specific objective of the operational programs, the Actions: Program of measures for individualized support of students with disabilities and / or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021) of the OP ANAD EDBM and Specialized Educational Support Program for the integration of students with disabilities and / or special educational needs, through their axes of operation, (Priority Axis 6 "Improvement of the quality and efficiency of the educational system", Priority Axis 8 "Improvement of Quality and of the Effectiveness of the Education System and Lifelong Learning - Connection with the labor market in the Region of Central Greece, Priority Axis 9 "Improving the Quality and Efficiency of the Education System and Lifelong Learning - Connection with the labor market in the South Aegean Region", Promoting social inclusion and combating poverty and discrimination), as shown in the table above, show a high relevance to the Specific Objectives:

- Increasing the number of school units operating within the New School - Strengthening the structures and quality of pre-school, primary and secondary education

- Improving the provision of educational support services to students with disabilities and / or special educational needs.
- Improving the provision of social services and educational support services to socially vulnerable groups (disabled, students with disabilities and / or special educational needs, abused women).
- Reducing the discrimination suffered by vulnerable groups in the educational process and in their daily lives.
- Improving the provision of social services and educational support services to socially vulnerable groups.

In total, for all the priorities, the degree of relevance of all the objectives of the Actions amounts to 120% and is considered to be very high.

From the primary research carried out among the executives of the Beneficiary - Staff Structure NSRF Greek Ministry of Education and Religious Affairs and the Department of Special Education of the Greek Ministry of Education and Religious Affairs, the majority consider that the interventions as designed took into account the National and Regional Strategies, Action Plans concerning inclusive education.

The largest percentage of the EYD executives of the PEs, who participated in the survey, answered that the National & Regional strategies-Action Plans of inclusive education were taken into account during the process of specialization and planning of the Special Education actions related to the programs:

- Specialized educational support for the inclusion of students with disabilities and/or special educational needs.
- Development of supporting Education Structures for the inclusion and inclusion in the education of students with disabilities and/or special educational needs" of the EP. ANADEFMB.
- Specialized educational support for the inclusion of students with disabilities and/or special educational needs) in all OPs.

D.2 Evaluation of the Efficiency criterion

In the criterion of the Effectiveness of quantitative objectives of the evaluated interventions, the degree of contribution of the outputs and results of the interventions to the respective objectives of each Operational Program is examined. In this context, any problems during the implementation of the actions are identified and analyzed, which affect their effectiveness while the causes are sought in order to formulate any corrective actions, as well as suggestions for future interventions - program cycles.

In order to evaluate the criterion of effectiveness, efficiency and added value, the field research was carried out as follows:

D.2.1 Research results on the beneficiaries (guardians) who participated in Special Education actions

The research sample concerned 752 participants - beneficiaries (guardians). The sample was selected through simple random sampling. Of the 752 participants in the survey, 419 participants (55.9%) answered that they have participated in Special Education activities or are guardians of a beneficiary student who has participated in similar activities, while the remaining 331 beneficiaries (44.1%) have not participate or are not guardians of beneficiaries who have taken part in Special Education actions. Therefore, due to low participation, the statistical sample of 752 beneficiaries was not covered. The final sample consists of 419 beneficiaries. We consider that the sample is representative because there is an even distribution in terms of the gender of the participants, the Region and the age of the beneficiaries. Also, due to the homogeneity of the questionnaire, the reliability of the sample is confirmed. The final sample had a satisfactory response rate of 56%, which you consider satisfactory if we consider that the survey is online and not conventional.

The highest percentage of participants is from the Region of Central Macedonia 102 (24.3%) followed by the Region of Attica with a percentage of 23.9% (100), while the lowest percentage is from the Regions of Epirus and Western Macedonia 1.4% (6).

Of the 419 participants in the survey, 23.1% (97) belong to the School Units of Special Education, while 74.2% (311) to the School Units of General and Vocational Education and 11 participants did not answer where they belong. Out of the 97 belonging to the School Units of Special Education, 5 students (5.2%) study at the Lyceum, 52 students (53.6%) at the Elementary School, 6 students (6.2%) at the Special Vocational Education Laboratory, 23 students (23.7%) in High School, and 11 students (11.3%) in Kindergarten. Of the research participants who belong to the General & Vocational Education School Units (311), the majority belong to the Primary School, 181 beneficiaries (43.2%) while the smallest percentage (5.7%) belongs to the High School (24).

Of the 419 participants, 301 beneficiaries took part in the support action "Development of Diagnostic Assessment Counseling and Support Centers (KE.D.A.S.Y.) Support Structures". More specifically, 43.2% beneficiaries had received support from Special Education staff and the remaining beneficiaries 28.6% had received support from Special Education Staff. Of the 419 participants in the survey, 200 have participated in a support action from Interdisciplinary Support Committee (EDY) Support Structures.

The guardians declared in a high percentage that they are "VERY" satisfied with the process of inclusion in the Special Education activity. More specifically, regarding the early diagnosis of the student, 90.2% were satisfied overall with 9.8% not satisfied.

The majority of the guardians of the beneficiaries who received Special Education services are satisfied, 65.4% answered that their needs were met through the services they received. While, 18.6% answered that their needs were not met.

The main reasons stated for not meeting their needs are:

- Delay in placement of educational staff
- Lack of training staff depending on the necessary specialty
- Lack of experience by the educational staff to cope with demanding situations
- Reduced coverage compared to full time
- Absence of integration section

Also, regarding school dropout, they mentioned that through special education activities, the needs of students with disabilities and/or special educational needs are met to a large extent and the improvement/development of their integration is achieved. However, several times it was mentioned that there is a delay in the start of parallel support services, or that the needs of the beneficiary are not covered to the extent desired due to a lack of experience or training.

D.2.2 Results of a survey of Special Education Teachers (SEE), Special Education Staff (SEP) and Special Support Staff (SSP), who participated in special education activities

The total sample consists of 2.464 teachers. The initial target for the sample to be representative was 1.603 teachers. Due to the great response of the participants, the sample was expanded. More specifically, the sample consists of:

- 926 Personalized Support Associates: EAE substitutes in a school unit for special education and training (SMEAE) and special educational staff (EEP) in SMEAE and special auxiliary staff (ESP) in SMEAE and ESE teachers in integration departments. (the initial target so that the sample was representative was 354 teachers)
- 1,456 Specialist Educational Support Deputies: EAE Deputies in parallel support and special educational staff (PE25 school nurse) or PE87 teacher - nurse in parallel support and special auxiliary staff or teacher in TE 01.30 branch of childcare assistants - childminders in parallel support. (the initial target so that the sample was representative was 375 teachers).
- 82 participants did not select any of the categories but answered the rest of the questionnaire

The majority of the participants (896) worked in school units in the years 16-17 with a percentage of 36.4% in an integration Department (General or Vocational Education). Also, (1.172) a large percentage of the participants (47.6%) worked in the years 18-19 in Specialized Support (Parallel support). In addition, (2.800) a high percentage is concentrated in the same category for the years 19-20 and 20-21 with percentages of 53.8% and 59.9% respectively.

The largest percentage (1,871) 75.9% are substitutes while only (560) 22.7% are permanent teachers. The majority of participating substitute special education teachers in parallel support are in the Attica Region (283), followed by the Central Macedonia Region (260). On the contrary, the Ionian Islands Region has the lowest number in the majority of categories. Substitute teachers are basically full-time, at a rate of 99.4%.

The highest percentage (1.763) 71.6% of the participants (deputies of specialized & personalized support as well as support staff) belongs to primary education. Of all the participants, (658) 26.7% belong to secondary education.

The majority of participants who have worked in a Special Education school either as teachers or as special education staff (SEP) or as support staff (SEP) at a percentage of 65.65% (340), stated that they did not face any specific problem during adaptation of the course to the students.

Considering the results from the field survey of substitute special education teachers and special support staff we find that the interventions were effective and mainly only had a positive impact on the teachers and special support staff who participated in the research. However, the non-existence of special education teaching staff for the inclusion classes, the lack of appropriate building infrastructure and educational equipment, the non-systematic evaluation of students of the effectiveness of individualized educational programs, the small involvement of the special education teacher in the teaching process, the lack of constant collaboration with psychologists, nurses are reasons for not achieving the results indicators.

D.2.3. Results of research on general education teachers who, during their professional career, have worked in school units where special education actions have been implemented

The sample consists of 2.326 deputy general education teachers. The sample was selected through simple random sampling. The initial target for the sample to be representative was 317 teachers. The response of general education teachers was much greater than expected. Of the 2,539 participants in the survey, 2.326 (91.6%) answered that during their professional career they have worked in a school unit where Special Education activities are implemented, while the remaining 161 (6.3%) have not worked.

Of the 2.326 participants, 26.4% belong to the region of K. Macedonia, 18.3% to the region of Attica, 11.9% to the region of Crete, 6.7% to region of Thessaly, 6.6% in the region of Central Greece, 5.9% in the region of Peloponnese, 5.6% in the region of Eastern Macedonia and Thrace, 4.6% in the region of W. Greece, 4.6% in the region of S. Aegean, 2.8% in the region of W. Macedonia, 2.7% in the region of Epirus, 1, 6% in the Ionian Islands region and 1.6% in the North Aegean region. (There is variation in the distribution of the sample in the Regions due to the large response in some and the small response in others).

Of the 2,326 participants, 77.3% belong to Primary education and 21.9% to Secondary education 59.8% said they were very satisfied with the operation of specialized educational

support (parallel support), 29.8% were quite satisfied, 3.3% did not answer, 2.6% were a little satisfied and 0.7% not at all satisfied mainly with the lack of organization as well as the lack of suitable educational tools.

Of the 2.326 participants, 92.6% (2.154) state that the Special Education actions (Inclusion Departments and parallel support) bring about improvements in the students' learning and cognitive skills, 4.2% (98) do not know/do not answer and 1.5% (34) declare that they do not bring about improvements in the learning, cognitive skills of the students because there is a lack of educational experience of the Special Education instructor.

Of the 2.326 participants, 91.6% state that Special Education actions (Inclusion Departments and parallel support) contribute to the goals of inclusive education, 5.5% (128) do not know/do not answer and 1.2 % declare that they do not contribute to the goals of inclusive education due to insufficient educational hours.

D.2.4 Key conclusions

The effectiveness of the actions both in terms of outputs and for the three (3) Special Education actions present achievement percentages that exceed the goals that were set during the planning of the Actions, making the Actions more effective. Regarding the efficiency in relation to the available data for the development of the financial object of the Action "Specialized educational support program for the integration of students with disabilities and / or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016 - 2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021)" of the Regional Business Programs, it is concluded that it is very satisfactory and presents high absorption rates. Regarding the evaluation of the efficiency in terms of unit costs per beneficiary and the discrepancies with the initial planning, it is concluded that the operations of specialized educational support from the RDPs were implemented at a lower cost than originally determined, making the operations very efficient.

Regarding the achievement of the objectives that have been set for the action "Program of measures of personalized support of students with disabilities and / or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 , 2019-2020 and 2020-2021) " of the OP ANAD EDBM, in relation to the outflow index 11501 " Number of School units that benefit from educational interventions ", based on the Technical Act Bulletins it appears that the percentage of achievement of the Actions is 122.73%, a percentage that exceeds the objectives set during the planning of the Acts.

Also, the output indicators of the actions as captured in the previous sections feed the result indicator 11509 "Percentage of schools that provide specialized educational support services to students with disabilities", that according to the data of the 2018 Annual Report of the OP ANADEDBM, it appears that the target value of the result indicator 11509 has been reached

with the achievement values for the year 2018 exceeding the targets set in the years 2018 and 2023.

It is noted that out of the 11,728 school units that benefited from this action cumulatively for the respective school years, most (4,726 or 47.26%) are related to the least developed Regions (LAP), while 4,064 or 34.65% are related to the Regions in Transition (MET) and 2,938 or 25.05% in the most developed Regions (PAP).

Regarding the achievement of the objectives that have been set for the action "Specialized educational support program for the integration of students with disabilities and / or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-201, 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021) "of the OP ANAD EDBM, in relation to the outflow index 11501" Numbers of School units that benefit from educational interventions, it turns out that the percentage exceeds the objectives set during the planning of the Acts 110.78%.

It is noted that of the 23,935 school units that benefited from this action, most of them (8,813 or 36.82%) are related to the most developed Regions (PAP), while 8,505 or 35.53% are related to the Regions in Transition (MET) and 6,617 or 27.65% in the least developed Regions (LAP).

Regarding the achievement of the objectives set for the action "Program of measures of individualized support for students with disabilities and / or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021) "of the OP ANAD EDBM, in relation to the outflow index 11502" Number of students who benefit ", it appears that the percentage of achievement of the Actions is 118.88%, and this percentage exceeds the objectives set during the planning of the Acts.

A very high percentage of achievement with 432.97% is presented by the Act with code MIS 5000852 which concerns the support of students for the Regions of Central Greece and the Ionian Islands, a fact that demonstrates the huge deviation concerning the initial assessment of the needs for these areas.

Regarding the achievement of the objectives set for the action "Specialized educational support program for the integration of students with disabilities and / or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018 -2019, 2019-2020 and 2020-2021) "of the OP ANAD EDBM, in relation to the outflow index 11502" Number of students who benefit ", it appears that the percentage of achievement of the Actions 147, 33%, a percentage that exceeds the objectives set during the planning of the Acts.

Regarding the achievement of the objectives set for the action "Development of Support Structures for the integration and inclusion in education of students with disabilities and / or special educational needs (school years 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018) and Strengthening of Supportive Education Structures (school years 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021) of the Operational Program ANADEDBM, in relation to the outflow index 11503

"Number of structures for the integration of children with disabilities and / or special educational needs", show that the percentage of achievement of the Actions is 111.11%, a percentage that exceeds the objectives that were set during the planning of the Actions. The highest percentage of achievement is presented in the Action with MIS 5048220 for the strengthening of the support Structures for the school year 2019-2020 with 169.09%.

It is pointed out that the executives of the Beneficiary who participated in the research, in terms of the goals that had been set for the Special Education actions, in accordance with those defined in the institutional framework and the Technical Practice Bulletins, answered that they have been achieved to a large extent in all three actions. Also, 66.7% of the beneficiary's executives believe that the targeting of indicators contributes to the correct measurement of outputs.

And according to the Regional Directors of Education and the executives of the supporting structures, the goals of the policy for Special Education in primary education are achieved to a large extent. As pointed out, the goals are achieved in terms of the right of people with disabilities or special educational needs to education, as well as in terms of the understanding and recognition of inclusion as a key goal of education policy. But at all three levels of implementation of inclusion there are aspects that need improvement, such as clear policies and guidelines (macro level), school culture (medium level) and teacher training in differentiated teaching (micro level). Of course, there is still a lot of room for greater effort in terms of the organization and staffing of schools with qualified staff, with the infrastructure of special education units and integration departments and the continuous training of teachers and counseling of parents who have children with SEN.

Special Education also contributes to promoting social inclusion and equal opportunities. By adapting education to the needs of each student, more opportunities are created for their participation in society, work and cultural life. Through effective education and support, students' autonomy and self-confidence are promoted, enhancing their ability to participate in society. Finally, the assessment of students with special educational needs is also a difficulty. Although Law 4823/2021 provides for the KE.D.A.S.Y. to propose alternative methods of evaluation, apart from the oral evaluation, no other proposed modifications and adaptations are foreseen to have a mandatory character for the school in the intra-school promotional exams and it is left to the sensitivity and good discretion of the teachers.

Regarding the overlapping responsibilities of E.D.Y., this may vary according to the region, the school unit and the specific bodies involved. Sometimes there may be overlapping responsibilities between the E.D.Y. and other educational entities, such as school psychologists or special pedagogues, but this probably works as reinforcement for the final result. In addition, based on the implementation of the institution, it has been found that overlaps arise, especially in the axis of individual evaluation as students are detected, evaluated, supported with intervention programs, a process that is followed in the same way

Παροχή υπηρεσιών Συμβούλου για την Αξιολόγηση δράσεων Ειδικής Αγωγής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ) και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ)

by KE.D.A.S.Y. It would be important for students who are found to have difficulties following the involvement of the EDH, which could be treated with an Individualized Intervention Program and an Integration Department especially in preschool and primary education, not to be referred to KE.D.A.S.Y.

KE.D.A.S.Y. according to the Regional Directors of Education and the executives of the supporting structures, it contributes to a very significant extent to the equal access of students with disabilities and/or special educational needs through the evaluation reports and the proposals included in them for inclusive approaches and for similar teaching practices.

The corresponding institutional framework that defines the operation and responsibilities of the body reflects the vision and expectations of the state for the implementation of inclusive education. In this context the K.D.A.S.Y. are a key institution for the promotion of educational policy for the equal access of students with disabilities and/or special educational needs to education. The achievement of the intended objective is mainly achieved at a general level of institutional arrangements. However, at this point as well, the absence of the organization's operating regulations with the new identity as KE.DA.SY should be pointed out. From 2021, the body's low support in the scientific and administrative sector.

To achieve the objectives set for the action "Specialized educational support program for the integration of students with disabilities and / or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018 -2019, 2019-2020 and 2020-2021) "of the RDP, in relation to the outflow index 11501" Number of School units that benefit from educational interventions ", based on the Technical Act Bulletins it appears that the percentage of achievement of the Action is 97.26%, demonstrating the effectiveness in relation to the goals that had been set.

At the Regional level, most of the school units that benefit are presented in the Attica Region with 1,126 or a percentage of 29.10%, followed by the Region of Central Macedonia with 800 school units or a percentage of 20.67%, the Region of Crete with 378 school units or a percentage of 9.77% and the Region of Thessaly with 298 school units or a percentage of 7.70%.

To achieve the objectives for the action "Specialized educational support program for the integration of students with disabilities and / or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018 -2019, 2019-2020 and 2020-2021) "of the RDPs, in relation to the outflow index 11502" Number of students who benefit ", based on the Technical Act Bulletins it appears that the achievement rate of the Action is 99.52% , demonstrating the absolute effectiveness in terms of the goals that had been set.

Respectively, to the school units at the Regional level, most of the students that benefit are presented in the Attica Region with 2,196 or 50.26%, followed by the Region of Central

Macedonia with 903 students or 20.66%, the Region of Crete with 464 students or a percentage of 10.62% and the Region of Thessaly with 250 students or a percentage of 5.72%.

Regarding the beneficiary population, the majority of participants 62.9% (261) have participated in the action "Specialized educational support for the inclusion of students with disabilities and / or special educational needs (Parallel Support)" while 32, 2% (135) of participants. We find that the majority receive as a support action Specialized educational support in relation to Personalized support. Also, as it was found from the field survey of the guardians of the beneficiaries who received Special Education services, the majority (65.4%) answered that their needs were met through the services they received. While, 18.6% answered that their needs were not met mainly due to delay in placement of educational staff, lack of educational staff according to the necessary specialty, lack of experience of the educational staff, reduced coverage in relation to full-time hours, absence of an integration department some school units. Also, similar conclusions have been drawn per Region.

The majority of the executives of the beneficiary/operating body reported that the target group of the action "Program of personalized support measures for students with disabilities and/or special educational needs" benefited in accordance with the initial design in the Technical Practice Bulletin as well as for the actions "Program of specialized educational support for the inclusion of students with disabilities and/or special educational needs" and Development of Educational Support Structures for the inclusion and inclusion in the education of students with disabilities and/or special educational needs.

Regarding the actions "Program of individual support measures for students with disabilities and / or special educational needs" and "Development of Educational Support Structures for the inclusion and inclusion in the education of students with disabilities and / or special educational needs" of the E.P. ANADEDMB, the target group benefited according to the original plan as reported by EYD executives.

Also, the Special Education schools and Integration Departments contribute to solving problems faced by the guardians of students with disabilities and/or special educational needs (in relation to independent living, education and professional orientation) through the assessment of students by the special education teachers where they identify their interests, difficulties and potentials and based on these draw up personalized programs with the aim of their independent living, their learning, their integration and professional orientation.

In addition, the role of the Integration Department, as mentioned by the teachers, is multi-level: First, it is pre-diagnostic, because it tries to identify the needs of the students and, yes, activate the general school so that it responds positively to them. Second, he is protective of the students, he does not expect the student to adapt to the needs of the structure but makes corrective moves so that the structure perceives the needs of the student and adapts to them. Thirdly, it is democratic because it functions as an institution that strengthens the non-leakage of students from compulsory education.

In addition, the role of the Integration Department, as mentioned by the teachers, is quite important: First, it tries to identify the needs of the students and yes activate the general school so that it reacts positively to them. Second, he is protective of the students, he does not expect the student to adapt to the needs of the structure but makes corrective moves so that the structure perceives the needs of the student and adapts to them. Thirdly, it is democratic because it functions as an institution that strengthens the non-leakage of students from compulsory education.

The Special Education school units contribute the most to the independent living of the students in question, to their education and professional orientation, as they teach them to respond satisfactorily to practical issues of daily life (shopping at the supermarket, calculating money, knowing the road traffic code etc.). By learning to follow a set of instructions or rules they become autonomous and learn to function on their own. At the same time, they discover their inclinations and strengths, so that they can understand what they could do professionally later. In addition, the existence of workshops chosen by students in special schools enables them to use their practical knowledge in services that employ people with disabilities/special educational needs and abilities or in other work. This is also helped by the cooperation of the special school with the local community, so that there is an acceptance of diversity and the strengthening of these children. The SCMEs help to a great extent in the independent living of students with disabilities and special educational needs, as the SCMEs also have independent living courses. This results in their independence and smooth integration into society.

Regarding the coverage of the population of the target group, 84.6% of the executives of the beneficiary who participated in the survey answered that the intended population of the target groups of the action "Program of measures for individualized support of students with disabilities and / or special educational needs" was covered respectively, 76.9% answered that the intended population of the target groups of the action "Program of specialized educational support for the integration of students with disabilities and/or special educational needs" was covered and 92.3% that the intended population of the groups was covered - objective of the action "Development of Educational Support Structures for the inclusion and inclusion in the education of students with disabilities and/or special educational needs".

Also, to a satisfactory degree, the intended population of the target group of the action "Program of personalized support measures for students with disabilities and / or special educational needs of the E.P. ANADEDMB, as reflected in the TDP. To a very large extent, the intended population of the target group of the action "Program of specialized educational support for the integration of students with disabilities and/or special educational needs" was covered, as reflected in the TDP and concerns all OPs. And in addition, to a satisfactory extent, the intended population of the target group of the action "Development of Educational

Support Structures for the integration and inclusion in the education of students with disabilities and / or special educational needs" of the OP was covered ANADEFMB.

Regarding the degree of meeting the needs of the beneficiaries, the majority of the guardians (55.1%) answered that they are satisfied with the integration time of the student. While, 26.3% of guardians answered that they are not. The main problems they face are the delay in placing the parallel support teacher, several times there were no available teaching staff during the school term, as a result they hire private parallel support. The hours they are provided with parallel support are less than what they are entitled to. There is a long wait and therefore delays in the majority of procedures, so they suggest simplifying procedures. In some school units there was no integration department. Also, lack of proper personalized training with the method of inclusion. Finally, the educational staff was not experienced enough to contribute to the essential progress and development of the student.

While educators pointed out, cases of students being investigated for learning disabilities have been increasing exponentially in recent years. This fact increases the volume of requests to be evaluated and the workload of KE.D.A.S.Y. is such that it does not allow him to improve his services. The understaffing and the incomplete building and logistical infrastructure become the work of the KE.DA.SY. particularly difficult. Consequently, there is a long - in some cases - delay in the course of the evaluation and the granting of an opinion. It is deemed necessary to have permanent staff in these structures as well as staffing them with sufficient staff.

And the KE.D.A.S.Y. as centers of Diagnosis, Evaluation and Advisory Support, they should have a more active role and the team of experts should visit the schools of their jurisdiction, organizing training seminars, activities for both students and teachers or even for a simple observation of the children who evaluate. So that, during the school year, the directions and goals of the personalized educational program that they have composed for each child's case are updated.

Also, the principals of the school units that participated in the focused discussion group reported that the services provided by the KE.D.A.S.Y. meet the school unit's needs to a satisfactory degree. What was emphasized is that the understaffing of the specific structures definitely affects their work. The executives of KE.D.A.S.Y. they are not sufficient for their so demanding but necessary role and the cooperation is limited only to a bureaucratic level (creating diagnoses for the students) services. The staffing with permanent staff similar to the project that the KE.D.A.S.Y. and the establishment of a legal framework that will fully cover their operation, while avoiding the incredible bureaucracy, would contribute to the improvement of the services provided.

In addition, the Regional Directors pointed out that the quality of the support services provided by the KE.D.A.S.Y meets to a satisfactory degree the needs of the school units (teacher support) as well as the parents and beneficiaries. This is confirmed by the positive

response received from the parents who come to the service to have their child evaluated, but also by the fact that, very often, the school units turn to the KE.D.A.S.Y. for support. The biggest difficulty concerns the delay in starting the assessment process as well as the fact that the number of staff does not correspond to the very large number of requests submitted.

And it is a fact that the needs of the beneficiaries are very great both in terms of supporting teachers and school units and in terms of students and parents and it is not always easy for KE.DA.SY to respond with sufficiency in all these needs. However, despite the large volume of evaluation work, a great effort is made to respond to the needs of the beneficiaries and to a large extent these are covered by maintaining a high quality of services provided.

The collaboration between the Counselor (former Coordinator) Educational Project and the Counselor (former Coordinator) Special Education and Integration with the KE.D.A.S.Y. can enable the development and implementation of programs that address various phenomena and challenges that appear in the educational environment. With this collaboration, it can be promoted to address the dropout of Special Education students, i.e. the effort to prevent premature leaving of the education system by students with special educational needs. In addition, phenomena such as school bullying, the parental role, as well as the fight against all forms of exclusion and discrimination can be addressed, with the aim of promoting inclusive education.

Also regarding the publicity actions, although there was a dissemination of information to the beneficiaries of the Special Education actions, it is relatively sufficient.

It is also noted that most of those who have worked in a Special Education school unit, either as teachers or as special education staff (EEP) or as auxiliary staff (EBP) declared that they are satisfied with the operation of the unit they have served. However, 15% of participants said they were not satisfied. The main problems they mentioned are the lack of indoor and outdoor spaces, the lack of logistical equipment, building deficiencies, the cooperation of teachers in the general context of the school environment is minimal to non-existent, which makes it difficult to provide support, the lack of specialized teaching staff and frequent changes in teaching staff. While a fairly large percentage of employees are satisfied with the level of cooperation with EDY and KE.D.A.S.Y.

D.3. Evaluation of the Efficiency criterion

In terms of the criterion of efficiency, the percentage of implementation of the financial object of all the Actions the Action "Program of specialized educational support for the integration of students with disabilities and/or special educational needs (school years 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021)" is very satisfactory as it amounts to 82.26%.

It was found that the budget for all three actions was spent as planned. More specifically, in the action "Development of Educational Support Structures for the integration and inclusion

in the education of students with disabilities and/or special educational needs" the absorption of the available budget was achieved at a rate of 76.5%, for the action "Program of measures for individualized support of students with disabilities and/or special educational needs" the corresponding percentage is 72.2% and for the action "Program of specialized educational support for the inclusion of students with disabilities and/or special educational needs" it is 81.8%. With regard to the factors affecting the achievement of the highest possible absorption rate, among others, the rapid completion of the evaluation process for the inclusion or non-integration of students with disabilities and/or special educational needs in the Practice, the publicity of the Practice, the good cooperation between school units and Directorates of Primary and Secondary Education.

The highest absorption rates are shown by the act with code MIS 5066831 and a rate of 97.75% concerning the school year 2020-2021 of the ROP: "Central Macedonia 2014-2020", followed by the act with code MIS 5030717 and a rate of 93.95 % concerning the school years 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021", of the PEP "North Aegean", the act with code MIS 5031769 and a percentage of 92.89% concerning the school years 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021", of the ROP "Attica 2014-2020" and the act with code MIS 5030264 and a percentage of 92.22% concerning the school years 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021", of the ROP "Eastern Macedonia - Thrace 2014-2020".

In the criterion of efficiency, it also examines the effective or non-implementation of the evaluated interventions in relation to the costs, i.e. whether the resources used (inputs) for the implementation of the interventions were economically converted into outputs and results. In this context, any deviations of the unit costs of the evaluated interventions were examined, in relation to their initial design, while the main factors affecting their efficient implementation were investigated.

The Efficiency Index is calculated based on the ratio: certified costs of the operations / number of beneficiaries from the operation. It is noted that the lower the value of the index, the more efficient the operation of the Structure is considered, as it achieves the service of more beneficiaries at a lower cost.

Regarding the action "Program of individualized support measures for students with disabilities and/or special educational needs", the EYD executives replied that it contributed enough to the further development and evolution of existing policies, strategies, etc. for Special Education and specifically for the inclusion of students with disabilities and/or with special educational needs in the school environment.

The action "Program of specialized educational support for the integration of students with disabilities and/or special educational needs" according to the executives of the EYD of the EP. contributed to a very large extent to the further development and evolution of existing policies, strategies, etc. for Special Education and specifically for the inclusion of students with disabilities and/or with special educational needs in the school environment.

Subsequently, the action "Development of Educational Support Structures for the inclusion and inclusion in the education of students with disabilities and/or special educational needs" contributed significantly to the further development and evolution of existing policies, strategies, etc. for Special Education and specifically for the inclusion of students with disabilities and/or with special educational needs in the school environment.

Also, the staff of the EYDs of the OPs mentioned as the main factors that affect the efficiency of the Special Education actions the correct planning and their timely implementation.

D.3.1 key conclusions

From the evaluation of the efficiency of the interventions in relation to their original design, the ROP operations show a unit cost that varies from 5,700 to 17,300 euros per beneficiary, with the average price amounting to 10,050.19 euros. From the deviation obtained in relation to the actual unit cost (€9,398.92), it is concluded that the operations of specialized educational support by the ROPs were implemented at a lower cost than what was initially determined, making the operations very efficient.

As for the cost method followed during the planning of the Special Education activities, it was the unit cost. It was found that the costs of the actions were in accordance with the plan in all phases of the implementation of the special education actions, pointing out that in the rare cases where individual modifications were required, they were made internally between the Sub-Projects of the Act. That is, there were no cost deviations from the planning of the actions and during their implementation. The co-financed actions contributed quite a lot to the further development and evolution of existing policies, strategies, etc. for Special Education.

With reference to the cost of the action "Program of individualized support measures for students with disabilities and / or special educational needs" it was found that it was in accordance with the planning in all phases of its implementation. Regarding the cost of the action "Program of specialized educational support for the integration of students with disabilities and/or special educational needs", the EYD executives of the ROP , it was found that it was in accordance with the plan in all phases of its implementation, with the exception of the staff of the EYD of the ROP "Eastern Macedonia Thrace 2014 - 2020" and of ROP "Peloponnisos 2014 - 2020", which reported differences in the cost of the above action in its implementation phases in relation to planning. And regarding the cost of the action "Development of Educational Support Structures for the integration and inclusion in the education of students with disabilities and / or special educational needs" it was found that it was in accordance with the design in all phases of its implementation.

An important problem that should be mentioned and affects the efficiency of special education activities, according to the guardians, is the change of the teacher every year. The

fact that other people come every school year makes the relationship between student and assistant teacher difficult. Also, it is the lack of experience, since the teachers are very young.

D.4 Evaluation of the criterion of added value

Regarding the criterion of added value, it was found that special education actions have a positive impact on the development/improvement in the learning and psychosocial development of the beneficiary. In general, the guardians of the beneficiaries who have participated in Special Education actions are satisfied to a large extent with the services provided, they consider that they contribute significantly to the integration of the student as well as to the development/improvement of the beneficiary. Basically, through their participation in actions, the all-round and harmonious development of the student's personality is achieved, the improvement and utilization of his/her potential and skills, so as to enable his/her inclusion or reintegration into the general school, the corresponding towards his/her possibilities of integration into the educational system and his/her mutual acceptance and harmonious coexistence within the context of the school community. And that the co-financed actions contributed quite a lot to the further development and evolution of existing policies, strategies, etc. for Special Education and specifically for the inclusion of students with disabilities and/or with special educational needs in the school environment.

Indicatively, the integration of students from the Integration Departments into regular classes according to most special education teachers of the integration departments (80.8%) is effective. Only 11.3% believe that they are not effective due to the incomplete evaluation of the functionality of students with Special Educational Needs in relation to the interaction with the environment, as well as the uneven transition in relation to the treatment they receive from the general teacher lawsuit. To a large extent, teachers or special support staff who provide parallel support services believe that students who receive such services are effectively integrated into the classroom.

Regarding the changes/improvements brought about by the evaluated interventions in the target groups, it was found that the interventions had mainly a positive impact. Through them, their integration became more effective. Also, the all-round and harmonious development of their personality was achieved, their potential and skills were improved and utilized to enable their inclusion in the general school. Finally, mutual acceptance and harmonious coexistence within the school community was achieved.

Most teachers agree, according to focus groups, that the special education actions implemented through the ROP and the OP contribute to the achievement of the goals of inclusive education, which is the promotion of equal access to education for students with special educational needs and the development of the necessary skills that are required to be active members of society. The special education actions, according to the teachers, have brought about significant changes in terms of the goals of promoting inclusive culture and ethos in the school and in the wider society as well as in the development of collaborative

practices. The basic principle of inclusive practice planning is the belief that all children can and have the right to learn by creating appropriate and flexible educational environments. Both the inclusion classes and the institution of parallel support strengthen these students both academically and socially, giving them the opportunity to coexist harmoniously with their classmates of typical development, without them and their families experiencing social exclusion.

The executives of the beneficiary pointed out that it was promoted through special education actions, the inclusion of students with disabilities or special educational needs in the school classroom and their participation in the social life of the school, ensuring as much as possible equal access to quality education, combating discrimination and preventing early school leaving. In addition, the Special Education and Training Units (SMEAE) and the Integration Departments (TE) that operate in general and vocational schools were strengthened with the necessary Special Education and Education (SEE) and Special Education Staff (SES) deputies and Special Support Staff so that education meets the needs of all students without discrimination.

From the focus groups it appears that through these actions, a more cooperative spirit is promoted between general and special education teachers as well as the implementation of new learning practices, and the development of acceptance of these children, by children of typical development. In addition, to an extent, as students can keep up with the learning level of their class, with appropriate support and personalization of the material, they feel equal to their peers and their confidence is boosted. Through these programs the children are actively included in the role of the school, they act and cooperate with other students of typical development in the general school and receive many supplies from it, both cognitively and socially-emotionally. It is important that the schools are now attended by students who some years ago would not have been able to attend general school classes. With the actions of special education they can now integrate, be very functional in this context and develop. At the same time, the class lesson is not hindered but the possibility for personalized training is more easily offered. It is a fact that students with educational needs as well as with learning difficulties were completely excluded from society in previous years, so these actions have brought about significant changes in terms of inclusive education and its goals. Through the special education actions, there was a greater awareness of public opinion on Special Education issues, as well as informing the parents of the benefiting students as well as the rest of the students.

The directors of the schools, respectively, responded that the special education actions have brought about positive changes in terms of the goals of promoting inclusive education and more specifically it was stated that they provide:

- Direction and support in the integration of the student in the context of the class and the coexistence in a group of more children with the presence of the teacher.

- Help in the organization and framing of the student in the procedures and rules he must follow in a class and how to respond to the needs that arise.
- Support for educational and learning difficulties that a child may have in one or more subjects.
- Supporting the student in managing the behavior and emotional difficulties that the child is asked to control and adapt to in this context.
- Strengthening the generalization of the individual goals that the child is working on in a therapeutic intervention context outside of school.
- Organization and active participation of the student in the game with other children.
- Strengthening of social skills, as it creates a framework for the interaction of the student with more children in order to strengthen dialogue skills and communication skills.
- They protect against school violence, racism, social exclusion, marginalization, school bullying, and even isolation since these children are targeted and marginalized to a large extent. Depending on the child's needs, it provides greater control and supervision for their safety.
- Strengthening the generalization of skills in a larger and unorganized space.

Also, the guardians of the children who participated in the focused discussion group positively evaluated the special education actions given that more and more children need support at school. In addition, they emphasized that the actions have helped to promote inclusive education, especially in small and remote areas that do not have the same possibilities as cities.

On the part of the teachers, the provision of specialized programs and services and the development of supporting structures, makes it possible to deal with the student as a whole, emphasizing his all-round development, overcoming the limits of sterile knowledge and aiming at the essence of learning that will help him to integrate effectively into society.

Also, through the focus groups it emerged that these actions aim to create "one school" for all students by providing in the context of the general school all the necessary and appropriate means and materials, procedures and services based on universal planning for learning. Particular importance is given to the cognitive, social, physical, adaptive and communicative development of the students. Inclusion empowers and utilizes the diversity of each child, thus projecting a holistic treatment of students.

Also, the teachers proposed the cultivation of an interdisciplinary culture - collaboration between general education - special education (TE and PE) - psychologists and social workers of the EDH in the schools, with time that will be in the Analytical Program weekly, so that problems within the school units are dealt with holistically, opinions are heard and actions

are properly organized to deal with all kinds of student difficulties. In-school training in subjects is also necessary e.g. violence, bereavement, chronic illnesses, good practices, sexual education by experts, etc. In addition, there should be speech therapists in the EDY groups, where especially parents are unable due to financial difficulties, to provide help to their children who face speech problems.

As they pointed out, the special education actions deal with the students holistically, since a) They make use of the team-cooperative teaching method through which the inclusion-inclusive philosophy is applied in practice within the teaching methodology b) the application of the individualized intervention program designed and implemented to support the children follows the principles of formative assessment and is carried out through the collaboration of the SEN teacher with the teachers as well as the interdisciplinary collaboration with other scientists who come into contact and work with the supported children (occupational therapists, speech therapists, child psychologists, social workers, child psychiatrists, developmentalists) but also through collaboration with parents.

School principals reported that the holistic approach is largely taking place, but further actions are needed to address and meet the educational needs of all students. In addition, the needs they are asked to address are enormous and accumulated from many years of deficiencies and omissions and certainly require additional trained personnel as well as the appropriate infrastructure.

The guardians of the students consider that a worthwhile effort is being made by all involved bodies, but there is certainly room for improvement.

Regarding the information, the majority of the guardians of the beneficiaries answered that the usual way of information about the co-financing of Special Education activities from the NSRF 2014-2020 is from the school unit (24.3%). Whereas, 8.1% are informed by social networks, 3.8% by printed material and 2.6% by a newspaper.

The information received by the guardians of the beneficiaries regarding the services provided by the Special Education staff is satisfactory, at a rate of 71.8%. However, 11.7% consider that they do not receive sufficient information regarding the services provided. More specifically, they mentioned that there is no organized communication process either with the school unit or with the teacher, so the communication process should be specific and periodic so that the guardians have a comprehensive picture of the student. Also, the treatment and handling of special education students must be holistic with the direct cooperation of teacher and guardian.

Publicity in the context of Special Education activities is considered by most participating teachers and support staff (81.1%) to have contributed to better informing students and guardians. While according to the executives of the beneficiary/organizer who participated in the research, the cooperation and networking between the structures providing advisory

support, personalized or specialized educational support for students with disabilities and/or with special educational needs, was quite effective and contributed to the smooth implementation of actions.

Also, the staff of the EYDs of the OPs consider that the networking and cooperation of the structures providing advisory support, personalized or specialized educational support for students with disabilities and/or with special educational needs worked quite effectively based on the initial design.

The largest percentage of the guardians of the beneficiaries 56.8%, who have taken part in Special Education actions are not aware of the contribution of the NSRF 2014-2020 co-financing. Whereas, only 22% guardians know it. 81.4% of the teachers and support staff who participated in the survey are aware of the contribution of the NSRF 2014-2020 co-financing to Special Education actions. The majority of the participants 58% consider that the co-financing of the NSRF 2014-2020 brought about improvements/changes in terms of the inclusion of the beneficiary with special educational needs in Special Education activities, mainly because a large volume of teachers was hired thus providing greater support to students with special needs educational needs.

The executives of the beneficiary/organization indicated that the ESF is a key financial tool for the implementation of policies, among others, for the social integration of students with disabilities and/or with special educational needs. The contribution is very important as the school units of general education and special education are strengthened to support students with disabilities and/or special educational needs. In addition, through the funding, it was possible to hire specialized human resources to meet the identified needs.

Regarding the contribution of ESF co-financing to the development of the policy for the social inclusion of students with disabilities and/or special educational needs, it was found to be decisive. More specifically, the EKT contributes to development of the policy for the social inclusion of students with disabilities and/or with special educational needs, given that it supports the accessibility of all students in becoming social, resulting in tackling social exclusion, tackling school failure and early school leaving. In addition, it contributes to the smoother integration of students with disabilities and/or special educational needs into the wider society and ultimately to the improvement of social cohesion. In addition, it was mentioned that without the co-financing from the ESF, the support actions for students with disabilities and special educational needs would be difficult to implement. The majority of the executives who participated in the research believe that publicity within the context of the actions contributes to a very large extent to better informing the students and guardians about the actions in question.

Regarding the contribution of the Special Education actions co-financed by ESF resources to the support and continuation of the systemic reforms of education according to the EYD executives, the actions co-financed by the ESF contribute to the inclusion and integration of students with disabilities or with special needs educational needs in the general school classroom and ensuring their equal participation in the educational process. As they mentioned, they also contribute to the support of Education reforms as they provide the possibility of strengthening the human resources of Special Education School Units and Integration Departments (TE) of general and professional education for their orderly and efficient operation. EYD executives did not report any discrepancies during the implementation of the actions.

Regarding the contribution of co-financing from ESF resources to the operation of the School Units for Special Education and Education (SMEAE) and the Integration Departments (TE) and the achievement of goals set for the equal access of students with disabilities to education, the majority of EYD executives, agree that through SMEA and T.E. continuous support of students with disabilities and/or special educational needs in the educational process is achieved for equal participation in education. As they pointed out, other supporting structures are necessary that will contribute in this direction.

Regarding the contribution of the co-financing from ESF resources of the action to strengthen the institution of specialized educational support in general education schools of Primary and Secondary Education to the achievement of the set goals for inclusive education and the reduction of early school leaving, according to EYD executives, the action has achieved its goals, which are to ensure the access of children with disabilities and/or special educational needs to education and the equal participation of inclusion in the school community. Through special education activities, the accessibility of all students to socialization is ensured, resulting in tackling social exclusion, tackling school failure and early school leaving.

Regarding the contribution of the co-financing from ESF resources of the action to strengthening the institution of specialized educational support and meeting the needs of students throughout the country, the EYD executives answered that the co-financing from ESF resources covers a part of the costs for the support of the institution of specialized educational support. Regarding the differences that may be observed, EYD officials indicated that there may be some mainly in remote areas of the country.

Regarding the contribution of NSRF co-financing to the improvement of Special Education activities, most participants consider that the co-financing of Education and Training activities contributed to their improvement. As they pointed out, this does not mean that on the one hand it contributes to the goal of inclusive education and on the other hand that special education and training actions should be based on NSRF co-financing. In order to achieve the goal of inclusive education, strategic planning is required, the formation of which should involve the competent bodies such as ESAMEA and its representative organizations.

E. Suggestions for future implementation:

The proposals for the future implementation of the Special Education Actions after the analysis of the data of the primary and secondary field research are classified into five (5) categories as follows:

1. Proposals for basic institutional arrangements for special education actions
2. Proposals for Institutional Arrangements to provide improved services
3. Supplementary proposals to improve the services provided
4. Proposals for holistic treatment of Special Education students
5. Proposals for increasing the effectiveness of Special Education Actions

E.1 Proposals for basic institutional arrangements for special education actions

The proposals for basic institutional arrangements for special education actions are as follows:

Increased funding.
Staff education and training.
Revision of curricula.
Strengthening cooperation.
Establishment of new Integration Departments.
Redefining the mode of operation.
Redefining the mode of operation: the institution of Parallel support and Integration Departments.
Assessment requests for Parallel Support and Special Auxiliary Staff should be made through the school and not directly to KEDASY.
Recruitment of child psychiatrists at KEDASY.
Cooperation actions with K.P.S.Y., Medical educational centers, Nursing Institutions Centers.
Improvement of the building infrastructure of KEDASY and their logistical

infrastructure.
Ensuring more psychometric tools for KEDASY as well as tools for student learning assessment.
The operation in geographical units of school units with integration orientation, or integration classes.
Greater clarity in the instructions in KE.DA.SY about which students are for each frame of study.
Abolition of it being the final decision of the parent where their child will study.
Design and implementation of Special Education from the age of 3 Design and implementation of professional education programs after high school.
All schools to include inclusion classes.
Change in the Law regarding the method of submitting an evaluation request to KEDASY.
New detailed study programs by disability for the Education Department Introduction of more specializations in Inclusion sections.
Possibility of evaluating the benefiting students in the SMEAE with an analytical report.

E.2 Proposals for Institutional Arrangements to provide improved services

In addition and according to the results of the research, institutional arrangements are necessary for the Special Education system in order to provide improved services to students with disabilities and/or special educational needs as well as to guarantee the stability and quality of the system by preventing the creation of additional problems.

Changes in the basic study programs of general education teachers.
Staffing of school units with highly qualified professionals in special education and training.
Creation of cooperation networks between school - family – community.

Timely assessment of students by the relevant diagnostic centers (staffing with more staff).
Clear operating conditions of the institution of parallel support so that there are no misunderstandings.
Evaluation of the results of Special Education and adjustment of the support provided, with relevant institutional arrangements.
Increase in funds directly related to the needs of special education or through indirect interventions in its qualitative and quantitative upgrading at infrastructure level.
It is essential that the integration departments be staffed by teachers who have previous experience.
Development of flexible Study Programs with breadth in terms of the teacher's action for teaching the curriculum.
The formation of a national framework for Special Education and ensuring the consistency of programs throughout the country.
Ensuring the education and training of teachers who undertake the teaching of students with special needs.
The provision of complete and appropriate information to parents and guardians regarding the available Special Education services.
Reduction of bureaucracy so that teachers can initiate procedures for special support staff or parallel support without delays.
Revision of the ENEGYL curriculum.
Differentiation of the teaching and examination material for students with special educational needs.
Creation of TE in ALL secondary schools.
To give parallel support to students with mental retardation and ADHD (in grades).
To examine students with mental retardation orally.
Abolish the Subject Bank in ENEGYL (as it adds an additional - for no reason - difficulty for

the students).
Psychologists and social workers to be available for more days a week in schools.
Mandatory examination of all students upon their entry into compulsory education with their registration, i.e. in pre-kindergarten, the result being more binding for parents.
A clear legislative framework for the cooperation of Special and General education teachers in the framework of the analytical programs.
Special Education should be framed by specific legislation that clearly defines the obligations, rights and limits of action of all involved.
Changing the operating framework in secondary education by separating it from that of primary education.
Updating the needs of special education by creating new school units that respond to the real educational needs of people with disabilities.
EDY of the school groups to meet at the beginning of the school year.
Clear definition of the framework of Parallel Support.
Staffing of KEDASY with EAE teachers of Natural Science specialties and other specialties with specialization in EAE, such as Informatics teachers.

E.3 Supplementary proposals to improve the services provided

In order to improve the special education services provided, some additional actions can be taken into consideration:

Upgrading the training and education of teachers.
Additional staff and support.
Strengthening resources and educational materials.
Substantial collaboration between teachers, parents and experts.
Adaptations to environment and structures.
Planning and implementation of volunteering programs.

E.4 Proposals for holistic treatment of Special Education students

Dealing with Special Education students requires a holistic approach, which takes into account their needs in all areas of their lives. This includes both the educational aspect and their social, emotional and physical well-being.

Increase in the hours of student support from the integration departments in relation to those proposed by ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.

Emphasis in the context of differentiated instruction.

Clearer, more specialized legislation governing integration departments.

Informing general education teachers to strengthen inclusion through differentiated instruction.

Promotion of co-teaching.

The holistic treatment of students should be done before their inclusion in education with the diagnosis of the student, by the pediatrician or other specialist.

E.5 Proposals for increasing the efficiency of Special Education Actions

Actions that could contribute, among other things, to the improvement of the services provided, to the strengthening of the well-being of disabled students and their families, to their flexible adaptation and response to the educational reality, are:

Actions to strengthen the timely educational intervention.

Actions to strengthen the emotional, mental, educational and social resilience of disabled students during their educational transitions

Psychoeducational and counseling activities for the parents of disabled students adapted to their particularities

Actions to inform and raise awareness among students and the wider community on issues of disability and inclusion

Synergy actions of educational institutions (school units, KEDASY) with recognized public and private sector bodies (Mental Health Units, Non-governmental organizations,

Παροχή υπηρεσιών Συμβούλου για την Αξιολόγηση δράσεων Ειδικής Αγωγής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ) και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ)

Associations/Federations of Parents of Disabled children) with the aim of carrying out the above Actions

Social-emotional and mental health actions as part of education programs

Design and implementation of actions to provide integrated assessment and support services for disabled students who are at risk of multiple discrimination (disabled Roma, disabled refugees and immigrants, etc.)